

Egalitatea dintre bărbat și femeie din perspectiva Bibliei

Philip B. Payne

2015 / 2023

Tradus din limba engleză în limba germană

de Hans-Jörg Ronsdorf

Cu permisiunea amabilă a lui Philip Barton Payne

Corectura ediției germane: Wolfgang Klöckner

Sulzberg, octombrie 2026

Ediția a 2-a, revizuită (ediția 1: iulie 2023)

Comenzi prin e-mail

hj-ronsdorf@t-online.de

Telefonic la 08376 929643

Prețul unei broșuri (ediția germană): 3,80 euro plus expedierea

www.hans-joerg-ronsdorf.de

ISBN al ediției germane 978-3-9820715-8-9

Cuprins

1 Cuvânt înainte

Nu este oare de mirare că tema dacă sexul contează în Împărăția lui Dumnezeu, în societate, în familie și în căsnicie este discutată cu atâta emoție și în secolul XXI între creștinii care țin la mărturisirea de credință și sunt credincioși Bibliei? Atât de aprins, încât ai putea crede că este vorba de un adevăr central al Evangheliei sau de autoritatea Sfintei Scripturi. Să spunem de la început: bărbatul și femeia sunt cu siguranță diferiți. Fără îndoială. Dar trebuie lămurit: îi revine bărbatului, față de femeie, o poziție de conducere sau de întâietate? Și reiese de aici că femeile n-au voie nici să învețe pe alții, nici să conducă, nici bărbați, nici biserici?

Faptul este acesta: bisericile se confruntă mereu cu această temă – și anume de fiecare dată când femeile și bărbații se adună laolaltă. De aceea tema nu este una secundară. Pentru unii, bărbații au autoritatea de a conduce și de a învăța. Pentru alții nu contează ce sex ai. Este greu sau chiar imposibil să practici ambele perspective într-o singură biserică. Așadar trebuie să ne întoarcem din nou la textele Bibliei. Deși am fost acolo de atâtea ori. Și totuși: să mai facem o încercare.

Philip B. Payne, teolog și lingvist, ne ia cu el într-o scurtă călătorie prin Scriptură. Scriptura a fost cea care l-a făcut să-și schimbe gândirea în această temă. Citiți de ce. El a scris câteva cărți despre această temă.¹ Broșura pe care o țineți în mână cuprinde un articol publicat în 2015 în revista *Priscilla Papers*². În cuvântul înainte al autorului pentru această ediție germană („Odiseea mea”) sunt pomenite câteva descoperiri mai noi.

Titlul acestei cărți arată limpede ce poziție este susținută. Ea rezumă pe scurt ordinea egalitară a creației: bărbatul și femeia au drepturi egale și poartă aceeași răspundere. Orice inegalitate ierarhică între sexe este respinsă ca nebiblică, pentru că se opune Evangheliei.

Este izbitor: în spațiul de limbă engleză au apărut în ultimii ani cărți ale unor bărbați care înainte susțineau așa-numita perspectivă complementară asupra bărbatului și femeii (vezi recomandările de cărți de la sfârșit), adică concepția că Dumnezeu le-a dat bărbaților și femeilor roluri diferite, iar conducerea le revine bărbaților. Această perspectivă spune că în biserică numai bărbații au voie să conducă și să învețe pe alții. Între timp însă, acești autori au părăsit cu totul perspectiva complementară. Pentru ei Biblia este singura măsură. Nu s-au întrebat ce i-ar plăcea societății de azi sau cum să se ploconească în fața culturii. Ci au cercetat și au întrebat Scriptura din nou și din nou. Rezultatul lor a fost unanim: Biblia învață fără niciun „dacă” și „dar” egalitatea dintre bărbat și femeie. În orice relație. În orice loc. În orice vreme. Taina Edenului a fost că ambele sexe își aduc țăriile lor diferite: Eva îl completează pe Adam ca parteneră cu drepturi egale, de la egal la egal, în ceea ce îi lipsește lui. Și firește, invers.

A sosit vremea să punem capăt gândirii într-o ierarhie între bărbat și femeie. Ea are, ce-i drept, o tentă creștină, dar provine din cultura antică, lumească – chiar dacă timp de secole a fost prezentată ca adevăr biblic. În Hristos ea s-a încheiat definitiv. Ordinea mântuirii prin Hristos a restabilit ordinea creației de la început și a pus capăt tuturor discriminărilor sociale ale Antichității, până în vremea noastră. Pentru totdeauna. În biserică, în noua creație, deosebirea dintre sexe nu mai este un motiv de dezavantajare, de despărțire, de supraordonare sau de subordonare. Același lucru este valabil pentru deosebirea dintre robi și stăpâni sau dintre iudei și neiudei. Toți oamenii rămân exact ceea ce sunt. Dar în biserică aceste trăsături nu mai fac nicio deosebire – chiar dacă în societate, după cultură și țară, din păcate o mai fac într-o anumită măsură.

Poate că vă va reuși să urmăriți gândurile lui Philip B. Payne măcar o dată fără prejudecăți – chiar dacă susțineți și trăiți o perspectivă complementară.

Și eu fac parte dintre cei care au trebuit să-și schimbe părerea acum câțiva ani. Pe baza unui studiu continuu și intens al Scripturii. Îl iubesc pe Isus, iubesc Biblia și o studiez de aproape 50 de ani. Mi-am prelucrat dezvoltarea într-o carte, iar pe o pagină de internet am adunat și alte materiale, care se pot descărca gratuit: www.frauen-vergebt-uns.de

Înainte să-i dăm cuvântul lui Philip B. Payne: aproape nicio altă temă nu stârnește emoții atât de multe și de puternice. Fiecare să fie, înaintea lui Dumnezeu și a Cuvântului Său, „deplin încredințat în mintea lui” (Romani 14:5). Este limpede însă că situația nu este atât de clară. În unele locuri trebuie să facem presupuneri, iar acestea duc apoi într-o direcție sau în alta. De aceea, pentru toți este valabil îndemnul de a rămâne obiectivi, de a asculta, de a cugeta, de a întemeia bine argumentele și de a nu gândi în alb și negru acolo unde este gri – adică acolo unde lucrurile nu sunt clare. Ar trebui să ne orientăm după mărturia Scripturii în întregul ei, nu doar după două sau trei versete.

Vine ziua în care vom auzi adevărul despre această temă din gura Mântuitorului și Dumnezeului nostru. Mă bucur de ziua aceea. Atunci va trebui să dăm și noi înșine socoteală. Ce se va dovedi atunci greșit nu vom mai putea repara.

Hans-Jörg Ronsdorf, Augsburg, iunie 2023

2 Odiseea mea

Biserica în care am crescut era condusă exclusiv de bărbați. Grijă mea principală era însă dacă voi avea viața veșnică. Când i-am mărturisit acest lucru conducătorului meu de tineret în Redwood Camp, la Mount Hermon, în California, m-a rugat să citesc Ioan 3:16 și apoi m-a întrebat dacă cred în Isus. Am spus: „Da.” Apoi m-a întrebat: „Vei avea viața veșnică?” Am răspuns: „Aceasta este problema. Nu știu.” El a spus: „Mai citește o dată.” Au urmat aceleași două întrebări și aceleași două răspunsuri ale mele. El a spus din nou: „Mai citește o dată.” De data aceasta mi s-a luminat în sfârșit mintea: „Oricine crede în El nu va pieri, ci va avea viața veșnică” – aceasta este o promisiune a lui Dumnezeu. Am îngenunchat și m-am rugat: „Tată, iartă-mă că Te-am făcut mincinos, necrezând promisiunea Ta.” Am fost copleșit de bucuria siguranței credinței, care nu m-a mai părăsit niciodată, pentru că se întemeiază pe o promisiune a lui Dumnezeu, care nu poate minți (Tit 1:2). Am învățat de timpuriu cât de important este ca Cuvântul scris al lui Dumnezeu să fie adevărat și de încredere.

În vremea petrecută cu Operation Mobilisation (OM) în Franța, am văzut cum Joel, un băiat orb, a fost transformat de bucurie când s-a încrezut în Isus. În loc să studiez medicina, am plecat pentru 14 luni în Japonia, cu organizația misionară TEAM (The Evangelical Alliance Mission). Pastorul meu, Kashioka Sensei, spunea că evanghelicii din Japonia au cea mai mare nevoie de cineva cu doctorat în Noul Testament – cel mai bine de la Universitatea Cambridge. Așadar, după studiile la Trinity Evangelical Divinity School din SUA, am început un doctorat la Cambridge. Dizertația mea trata o obiecție împotriva infailibilității Sfintei Scripturi. Era singura la care pregătirea mea de la seminar nu-mi dăduse niciun răspuns: tâlcuirea pildei semănătorului pare contradictorie, pentru că spune atât „sămânța este Cuvântul”, cât și „aceștia sunt cei care sunt semănați”. Am descoperit că această aparentă nepotrivire se datorează unei neînțelegeri a verbului aramaic „a semăna”. În greacă, ceea ce „se seamănă” este sămânța. În aramaică este de obicei pământul, care este însămânțat. „Aceștia sunt cei care sunt semănați” îi compară deci pe oameni cu diferitele feluri de pământ care primesc sămânța. Această folosire a lui „semănat” arată că tâlcuirea pildei semănătorului a fost tradusă din aramaică în greacă. Deci tâlcuirea nu poate fi inventată de Biserica de limbă greacă și este astfel o dovadă că vine de la Isus. Această descoperire a fost publicată în *New Testament Studies* 26 (1979-80), p. 564-568.

La scurtă vreme după ce am ajuns la Cambridge, un lector a afirmat: „Niciun loc din Noul Testament, dacă este înțeles în contextul său inițial, nu îngrădește slujirea femeilor.” Eu credeam că 1 Timotei 2:12 le interzice femeilor să-i învețe pe bărbați și aproape că am strigat: „Nu este adevărat!” În noaptea aceea am citit în greacă 1 Timotei și am încercat să găsesc dovada că el nu avea dreptate. Dar după ce am citit epistola din nou și din nou în greacă, mai bine de o lună, mi-a devenit limpede: practic fiecare propoziție a acestei epistole se ocupă de problemele numite în prima secțiune, despre învățătorii mincinoși. Pe lângă aceasta, epistola numește ca fiind amăgite de învățătorii mincinoși numai femei. În această situație deosebită este cu totul de înțeles că Pavel le interzice femeilor să-și însușească prin forță autoritatea de a învăța. Formularea din 1 Timotei 2:12 și contextul ei istoric se potrivesc exact cu niște îndrumări pentru o criză care avea loc atunci în biserica din Efes.

Dacă înțelegem 1 Timotei 2:12 ca o interdicție generală pentru femei de a-i învăța pe bărbați, aceasta este extrem de greu de împăcat cu restul Scripturii – mai ales cu epistolele lui Pavel. Pavel le poruncește în repetate rânduri „femeilor”, „tuturor” sau „oricui” să învețe sau să prorocască (1 Corinteni 11:5; 14:5,24,26,31,39; Coloseni 3:16; 1 Timotei 3:1-2; Tit 2:3; 2 Timotei 2:2; cf. Evrei 3:1,12; 5:12). Pavel le prețuiește pe multe femei care i-au învățat pe bărbați (Romani 16:1-12; Faptele apostolilor 18:1-7,26), între ele pe Evodia, pe Sintihe (Filipeni 4:2) și pe bunica lui Timotei, Lois, și pe

mama lui, Eunice (2 Timotei 1:5), care l-au învățat pe Timotei Sfintele Scripturi „din pruncie” (2 Timotei 3:15). Nimic nu arată că această învățătură ar fi încetat vreodată. Colegul lui Pavel, Luca, scrie despre cele patru fiice ale lui Filip, care proceau (Faptele apostolilor 21:8-9). Marea Trinitate a lui Isus din Matei 28:19-20 se adresează întregii Biserici (cf. Luca 24:33,47-53), femeilor ca și bărbaților: „Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și învățați-i să păzească tot ce v-am poruncit.” Dumnezeu a descoperit Scriptura inspirată chiar și prin femei (Exodul 15:21; Judecători 5:2-31; 1 Samuel 2:1-10; 25:24-31; Proverbe 31; Luca 1:25,42-55). Toate acestea arată: este foarte puțin probabil ca Pavel să fi vrut ca 1 Timotei 2:12 să fie o interdicție generală pentru o femeie de a învăța un bărbat – sau ca Duhul Sfânt să fi inspirat versetul în acest sens.

2.1 Patru exemple de descoperiri noi

Mai târziu am cercetat și celelalte locuri despre care presupuneam că îngrădesc slujirea femeilor. Atunci s-a dovedit că și pe acestea le înțelegeam greșit. Iată patru exemple, între ele și descoperiri noi pe care le-am făcut după ce a apărut în 2015 articolul de sinteză care urmează în această broșură:

1) 1 Timotei 2:15 nu învață că femeile sunt mântuite prin nașterea de copii. În cele două versete dinainte, Pavel se referă la Geneza 3:13, unde este vorba de înșelarea Evei și de căderea ei. După aceasta urmează Geneza 3:15: „sămânța femeii” va zdrobi capul șarpelui. În 1 Timotei 2:15, Pavel numește același leac împotriva căderii în păcat: „dar fiecare va fi mântuit prin (*dia*) nașterea (*tês teknogonias*).” Mântuirea stă în contrast limpede cu trimiterea dinainte la căderea în păcat și se potrivește perfect cu condițiile care urmează: „dacă stăruie în credință, în dragoste și în sfințire”. Numai subiectul „fiecare” explică trecerea de la verbul la singular („va fi mântuit”) la plural („dacă stăruie”). În toate celelalte locuri din epistolele lui Pavel, „a mântui” (*sôzô*) și cuvintele înrudite cu el desemnează mântuirea spirituală. În 1 Corinteni 15:2, Pavel folosește exact aceeași construcție (pasivul lui *sôzô* + *dia* + genitiv) ca să numească mijlocul mântuirii: „mântuiți prin Evanghelie”. Pe lângă aceasta: toate cele trei atestări ale lui *teknogonia* în literatura greacă de dinainte de Pavel se referă la nașterea unui copil. Niciuna nu se referă la nașterea de copii în general. „Nașterea” are articol. În 1 Timotei, de șaiseci și una de ori stă un articol înaintea unui substantiv la singular. Cincizeci și cinci dintre aceste articole desemnează limpede ceva anume, unic. Numai unul este limpede general (1 Timotei 4:8). *De aceea este firesc să înțelegem „nașterea” ca referindu-se la o naștere anume. Care naștere este mijlocul mântuirii? Numai nașterea lui Isus!*

Unii se întreabă dacă cititorii unei epistole generale ar fi înțeles această aluzie, dar nu este vorba de o epistolă generală. Pavel a scris această epistolă anume „către Timotei” (1:2), trimisul său bine pregătit. Lucrul acesta îl dovedesc numeroasele forme ale adresării cu „tu” (persoana a 2-a singular) din toată epistola: 1 Timotei 1:3 (2x), 18 (3x), 19; 3:14 (2x), 15; 4:6 (4x), 7 (3x), 11 (2x), 12 (2x), 13, 14 (3x), 15 (3x), 16 (7x); 5:1 (2x), 3, 7, 11, 18, 19, 20, 21 (2x), 22 (4x), 23 (3x); 6:2 (2x), 11 (3x), 12 (4x), 13, 14, 17, 20 (2x). Timotei era predicator (2 Corinteni 1:19), trimisul lui Pavel (1 Corinteni 4:17; 16:10; 1 Tesaloniceni 3:2,6; 1 și 2 Timotei) și împreună-lucrător (Romani 16:21), pe care Pavel îl numește în primul verset al multora dintre epistolele sale ca secretar al său. El a scris 2 Corinteni, Filipeni și Coloseni, 1 și 2 Tesaloniceni, precum și Filimon. Timotei putea înțelege cu siguranță că „mântuit prin naștere” se referă în acest context la Isus.

2) Expresia grecească pentru credințioșia în căsnicie apare în două forme: „bărbatul unei singure femei” (de ex. 1 Timotei 3:2) și „femeia unui singur bărbat” (de ex. 1 Timotei 5:9). Dar dacă partenerul credincios putea fi și un bărbat, uzul limbii grecești cerea forma „bărbatul unei singure femei”. Timothy

Friberg numără în Noul Testament între 7.500 și 8.000 de forme gramaticale masculine (aproape una pe propoziție!) care fie trebuie să le includă pe femei, fie le pot include. Ioan Gură de Aur a înțeles acest lucru. Aceasta se vede din omilia sa a 11-a la 1 Timotei 3 (PG 62,545 și urm.), unde scrie la 1 Timotei 3:12: „Diaconii trebuie să fie bărbați ai unei singure femei. Lucrul acesta trebuie spus și cu privire la diaconițe.” Deși Ioan Gură de Aur credea că femeile sunt inferioare bărbaților (NPNF1 12:151.4), el a recunoscut că expresia grecească „bărbatul unei singure femei” este valabilă pentru femei la fel ca pentru bărbați – așa cum este la noi cuvântul „monogamie”. **Prin urmare, formularea „bărbatul unei singure femei” nu le exclude pe femei de la slujba de episcop (supraveghetor) (1 Timotei 3:2), de prezbiter (Tit 1:6) sau de diacon (1 Timotei 3:12).**

3) După Tit 2:3, „femeile-prezbiter” trebuie să se poarte așa cum se cuvine slujirii în Locul sfânt și ... să fie „învățătoare ale binelui”. Formularea lui Pavel se potrivește exact cu „femeile-prezbiter”. De aceea nu ar trebui să afirmăm că Biblia nu pomenește femei-prezbiter. Cuvântul pentru „femei-prezbiter”, *presbytidas*, este același cuvânt care a fost folosit mai târziu ca să interzică numirea de „femei-prezbiter”.³ **Pavel a format termenul „învățătoare ale binelui” (*kalodidaskalous*) ca să descrie femeile-prezbiter.** În Tit 2:4-5 urmează exemple despre ce trebuie să-i învețe femeile-prezbiter pe alții. Această enumerare nu este, firește, completă. Totuși, nimic din aceste versete nu spune și nici nu sugerează că femeile-prezbiter au voie să le învețe doar pe femeile mai tinere.

4) 1 Petru 3:7 nu are verb principal. Dar „tot așa” presupune că Petru a vrut să spună „supuneți-vă”. Astfel apare o paralelă cu cele trei îndemnuri anterioare de a se supune:

„Fiți supuși oricărei stăpâniri omenești, pentru Domnul” (2:13)

„Robilor, fiți supuși cu toată frica stăpânilor voștri” (2:18)

„Nevestelor, fiți și voi supuse tot așa [*homoiôs*] bărbaților voștri” (3:1)

De aceea, 1 Petru 3:7 poruncește: „Bărbaților, supuneți-vă și voi tot așa [*homoiôs*] soțiilor voastre, trăind cu înțelegere împreună cu ele și recunoscându-le ca vas mai slab, feminin [BDAG 208, *gynaikeios*, «feminin», ceea ce, legat de «împreună-moștenitoare», arată că ea este prețioasă], și copleșindu-le cu cinste ca pe niște împreună-moștenitoare ale darului plin de har al vieții, ca să nu vă fie împiedicate rugăciunile.”

Mulți ani nu mi-am publicat descoperirile, pentru că mă temeam că ar putea duce la dezbinări în Biserică. Când eu și soția mea lucram ca misionari ai Evangelical Free Church în Japonia, L-am rugat pe Domnul să-mi arate limpede dacă vrea ca eu să-mi public descoperirile. În douăzeci și patru de ore de la această rugăciune s-au întâmplat trei lucruri: președintele Evangelical Free Church din America, A. T. Olson, m-a rugat să-mi public rezultatele. Președintele asociației noastre de pastori m-a rugat să scriu un articol despre femeile în conducerea bisericii. Și mi-a ajuns în mână un articol al lui Douglas J. Moo.⁴ Acolo se spune la p. 70 că „încălnația femeilor de a fi înșelate le împiedică să ia parte la învățătura publică ... Există unele activități pentru care femeile nu sunt potrivite prin firea lor.” Aceste răspunsuri limpezi la rugăciune mi-au dat libertatea să-i răspund lui Moo într-un articol.⁵ Nenumărați oameni mi-au mărturisit că publicațiile mele au eliberat femei pentru o slujire roditoare. La aceasta se adaugă acordul unor învățați din toată lumea și din multe tradiții creștine. Toate acestea mi-au confirmat mai mult decât limpede: Dumnezeu m-a călăuzit într-adevăr să public.

După cincizeci de ani de cercetare, încă n-am găsit niciun loc în textul original al Sfintei Scripturi care să îngrădească slujirea femeilor. Cercetările mele mi-au întărit încrederea că Biblia este fără

greșeală în tot ce învață. Biblia, nu cultura noastră, este autoritatea noastră.

2.2 Este importantă egalitatea dintre bărbați și femei?

Mulți oameni nu au ridicat obiecții biblice împotriva sclaviei, pentru că se temeau că aceasta ar putea dezbină Biserica. Dar Biserica recunoaște acum că a fost o greșeală îngrozitoare să nu lupte împotriva sclaviei. Ne angajăm pentru împăcarea dintre rase și înfierăm nedreptatea rasistă. Dumnezeu cere dreptate și pentru femei. ***Dumnezeu Se împotrivesc favorizării care stă ascunsă în orice ierarhie a sexelor. Și Se împotrivesc asupririi femeilor, pe care această ierarhie a pricinuit-o de-a lungul istoriei. Da, aceasta nu este deci o temă neînsemnată. Este importantă pentru evanghelizare, pentru vestirea Evangheliei și pentru înaintarea Împărăției lui Hristos. Pe lângă aceasta, are efecte asupra felului în care ne purtăm cu alții în dragoste și respect, mai ales în căsnicie.***

Această temă este importantă pentru că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu, care are autoritate pentru toți oamenii. Adevărul merită munca grea a unei analize atente. Traducerile inexacte ale Bibliei și interpretările înșelătoare ale anumitor pasaje au contribuit la abuzul asupra femeilor. Printre altele, aceasta a dus la faptul că milioane de oameni au întors spatele Bisericii. Alte milioane urăsc Biblia, pentru că cred în mod greșit că Biblia le subjugă pe femei. Numeroasele exemple de femei care au avut în Biblie funcții de conducere dovedesc că Dumnezeu le înzestrează pe femei pentru slujire și le călăuzește în slujire. Cei care îngrădesc slujirea femeilor fac ca Biserica să sărăcească. Ei îngrădesc vestirea Evangheliei, se împotrivesc înzestrării și chemării femeilor de către Duhul Sfânt și lucrează împotriva numeroaselor principii ale Scripturii care exprimă egalitatea în drepturi dintre bărbat și femeie.

3 Biblia învață egalitatea⁶ dintre bărbat și femeie

Este Biblia neunitară în privința sexelor? Mulți învățați evanghelici foarte respectați cred că Biblia afirmă atât egalitatea sexelor, cât și roluri ale sexelor și că între acestea două există o tensiune. Putem ajunge la o poziție biblică unitară fără să facem violență textului biblic? Trebuie să jertfim exegeza bună pe altarul teologiei sistematice? Desigur, exegeza bună și teologia sistematică bună merg mână în mână. Timp de decenii m-am luptat cu rugăciune cu contradicțiile aparente ale textelor despre sexe și pot spune cinstit că textele biblice înseși mi-au schimbat înțelegerea. De la creație până la noua creație, mesajul biblic despre sexe în biserică și în căsnicie afirmă în mod constant egalitatea dintre bărbat și femeie.

3.1 Femeile în Vechiul Testament

3.1.1 Femeia în creație și după căderea în păcat

Cartea Geneza arată: Dumnezeu i-a creat pe oameni ca sexe egale, nu sub conducerea bărbatului.⁷ Ea învață că bărbatul și femeia sunt creați în aceeași măsură după chipul lui Dumnezeu și că au împreună stăpânirea asupra pământului (Geneza 1:26-27). Egalitatea lor nu se limitează la poziția lor spirituală înaintea lui Dumnezeu, ci se întinde și asupra stăpânirii lor peste pământ. Dumnezeu i-a binecuvântat pe bărbat și pe femeie și i-a însărcinat pe amândoi în versetul 28: „Creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pământul și supuneți-l; și stăpâniți peste ... orice viețuitoare care se mișcă pe pământ.”

Structura relatării creației culminează în crearea femeii, care împlinește nevoia bărbatului de o parteneră potrivită pentru el (2:18,20). Textul descrie că femeia a fost creată ca 'ezer kənegədô al

bărbatului, tradus literal: „o putere care îi corespunde”. Din păcate, cuvântul ‘ezer este tradus aici adesea cu „ajutor” în sensul de ajutor-slujitor (engl. helper, germ. Helfer), ceea ce în engleză sau germană sugerează un subordonat sau un slujitor. În Biblie însă, ‘ezer nu înseamnă niciodată „ajutor” în sensul de „slujitor”, ci descrie aproape întotdeauna pe Dumnezeu ca Salvator, Putere sau Tărie a poporului Său.⁸ Dicționarul de referință al ebraicii biblice dă ca sensuri biblice ale lui ‘ezer „ajutor, sprijin, putere și tărie”, dar nu „ajutor” în sensul de persoană care ajută (Helfer).⁹ De trei ori, ‘ezer descrie un ocrotitor militar.¹⁰ Contextul niciunuia dintre aceste locuri nu îngăduie concluzia că Dumnezeu sau femeia, ca ‘ezer, ar fi subordonați bărbatului.¹¹

Al doilea cuvânt, *kēnegēdō*, este alcătuit din *kē* (ca) + *negēd* (înaintea) + *ō* (lui) și înseamnă „ca înaintea lui”. *Nāgīd*, un substantiv înrudit cu *negēd*, desemnează persoana care stă în față și înseamnă „cel care a fost declarat (de lahe) conducător”.¹² Ca și ‘ezer, și *kēnegēdō* desemnează deci mai degrabă pe cineva superior sau egal decât pe un subordonat. Nimic din expresia ‘ezer *kēnegēdō* din Geneza 2 nu arată că Dumnezeu a creat femeia ca ajutor subordonat al bărbatului. Dimpotrivă: expresia scoate în evidență tăria ei. Ea este partenera bărbatului, egală cu el în drepturi, și îl scapă de singurătate. Ea este perechea lui: tovarășa și prietena lui, care îl completează în exercitarea stăpânirii asupra pământului. Ea îl întregește, pentru ca împreună să fie roditori și să poată păzi pământul.

Și în rest, relatarea creației din Geneza nu-i dă nicăieri bărbatului un rang mai înalt sau mai multă autoritate decât femeii.¹³ Dimpotrivă: ea subliniază mereu egalitatea lor. Dumnezeu face femeia din coasta bărbatului, iar bărbatul recunoaște: „Iată în sfârșit aceea care este os din oasele mele și carne din carnea mea” (2:23), pentru că au aceeași substanță (2:21-23). „Tatăl și mama” sunt numiți unul lângă altul, fără deosebire de rang (2:24). În căsnicie ei sunt „lipiți” unul de altul și „un singur trup” (2:24). Amândoi sunt goi și nu le este rușine; ei împart nevinovăția morală (2:25). Împreună sunt ispițiți și calcă porunca lui Dumnezeu (3:6). Amândoi recunosc că sunt goi și își cos acoperămintele (3:7). Amândoi se ascund de Dumnezeu (3:8). Aceasta arată: amândurora le este rușine că au fost neascultători de Dumnezeu. Amândoi aruncă vina de la ei (3:12-13). Dumnezeu li se adresează direct amândurora și le vestește urmările concrete ale păcatului lor (3:9-13, 16-19). Amândoi sunt răspunzători pentru propriile lor fapte. Geneza 2-3 înfățișează deci egalitatea sexelor, și nu o „ordine a creației”¹⁴ care le-ar da bărbaților autoritate asupra femeilor.

Dominația bărbatului asupra femeii nu este prevăzută în planul inițial al lui Dumnezeu. Prima pomenire a stăpânirii bărbatului se găsește în Geneza 3:16, unde este numită ca urmare directă a căderii în păcat: „El va stăpâni peste tine.” Chiar și susținători de seamă ai ierarhiei masculine recunosc că aceasta „nu este o prescripție pentru ceea ce ar trebui să fie”.¹⁵ Ca orice altă urmare a căderii în păcat, ea este o schimbare în rău. Ca să împace acest lucru cu teoria lor, potrivit căreia bărbatul ar fi capul încă de la creație, susținătorii ierarhiei afirmă că în Geneza 3:16 ar fi vorba de introducerea unei stăpâniri *fără dragoste*, nu de stăpânirea bărbatului asupra femeilor în general.¹⁶ Textul însă nu spune că numai stăpânirea fără dragoste a bărbatului este o urmare a căderii în păcat; el spune că stăpânirea bărbatului însăși este o urmare a căderii în păcat. În Geneza 3:16 stă de departe cel mai des folosit cuvânt pentru „a stăpâni”. El nu face să te gândești de la sine la o stăpânire rea. Cuvântul este folosit chiar pentru stăpânirea lui Dumnezeu, care cu siguranță nu este o stăpânire rea! Cele două mari dicționare ale ebraicii biblice analizează fiecare apariție a acestui cuvânt în Vechiul Testament și nu dau pentru el niciun sens negativ.¹⁷ Acest cuvânt nu implică o stăpânire rea, ci înseamnă pur și simplu „stăpânire”. Fiindcă stăpânirea bărbatului asupra femeii este ea însăși o urmare a căderii în păcat, bărbatul nu poate să fi stăpânit asupra femeii înainte de căderea în păcat. Chiar și în cele mai bune împrejurări, stăpânirea bărbatului asupra femeii are o urmare practică: femeii i se ia autoritatea pe

care Dumnezeu i-a dat-o la creație, egală în rang cu a bărbatului. Pe lângă aceasta, mulți bărbați, din pricina firii lor căzute, și-au folosit poziția de autoritate ca să abuzeze de femei. Hristos, sămânța femeii, despre care Dumnezeu a promis că va zdrobi capul șarpelui (Geneza 3:15), a biruit căderea în păcat.

De aceea nu ar trebui să promovăm urmările tragice ale căderii în păcat, ci să ne împotrivim lor. Din ele face parte și stăpânirea bărbatului asupra femeii.

3.1.2 Femeile în restul Vechiului Testament

Vechiul Testament laudă multe femei care i-au condus pe bărbați, între ele soții și mame. El arată femei care au condus cu binecuvântarea lui Dumnezeu. Nicăieri nu sugerează că sexul lor le-ar fi făcut nepotrivite pentru aceasta. Prorocița Maria (Miriam), sora lui Moise și a lui Aaron, este trimisă de Dumnezeu ca să conducă Israelul (Mica 6:4; cf. Exodul 15:20-21). Debora face parte dintre judecătorii pe care „Domnul i-a ridicat” și care „i-au izbăvit pe Israel din mâna vrăjmașilor lor” (Judecători 2:16,18; 4:10,14,24; 5:1-31), o prorociță și cea mai înaltă conducătoare din tot Israelul (4:4-5). Ea, soție și mamă (5:7), avea autoritatea să-i poruncească lui Barac, comandantul militar al lui Israel: „Du-te!” (4:6,14), și el s-a dus. Ei au lucrat bine împreună, cu autoritate comună: el ca comandant militar, ea drept comandantă supremă. Împărăteasa Estera a avut destulă influență ca să aducă nimicirea casei lui Haman și a 75 000 de vrăjmași ai iudeilor (Estera 7:1-10; 9:1-32). Împreună cu Mardoheu, „a scris cu toată stăruința ... porunca Esterei a întărit aceste rânduieli” (9:29-32). Biblia o laudă pe împărăteasa din Seba (1 Împărați 10:1-13; 2 Cronici 9:1-12) și pe împărăteasa din Haldeea (Daniel 5:10-12). Cuvântul ebraic pentru „împărăteasă” este pur și simplu „împărat” cu o terminație feminină. Numai trei persoane cu un titlu din rădăcina pentru „împărat” sunt în Biblie numai laudate și niciodată criticate: aceste trei femei. În însemnările despre împărății lui Iuda sunt întotdeauna pomenite sau numite cu numele împărătesele-mame, adică mamele împăraților (cf. Ieremia 13:18; 29:2; 2 Împărați 24:15). Între ele erau Bat-Șeba, care ședea pe tron (1 Împărați 2:17-19), Maaca (1 Împărați 15:2,10,13) și Nehușta (2 Împărați 24:8).

Când a fost găsită cartea Legii, despre care se credea că era pierdută, preoții au întrebat-o despre ea pe prorocița Hulda și s-au supus conducerii ei spirituale. Conducătorii lui Israel, inclusiv împăratul, bătrânii, prorocii și poporul, au primit cuvântul ei ca descoperit de Dumnezeu (2 Împărați 22:14-23:3; 2 Cronici 34:22-32). Conducerea masculină a lui Israel a ascultat de Cuvântul lui Dumnezeu pe care îl rostise o femeie. Aceasta a declanșat probabil cea mai mare trezire din istoria lui Israel (2 Împărați 22:14-23:25; 2 Cronici 34:29-35:19).

Niciun singur text din Vechiul Testament nu spune că Dumnezeu le-ar fi îngăduit femeilor o asemenea autoritate politică sau religioasă asupra bărbaților numai din pricina unor împrejurări deosebite. Nici nu sunt descrise nicăieri aceste cazuri ca excepții de la un principiu biblic. Ce-i drept, două conducătoare ale lui Israel au fost rele: Atalia (2 Împărați 11:1-3; 2 Cronici 22:10-12) și Izabela (1 Împărați 18:4). Dar la fel au fost și cei mai mulți împărați ai lui Israel. Scriptura nu o critică nici pe ele, nici pe vreo altă conducătoare a lui Israel pe motiv că autoritatea asupra bărbaților nu i s-ar cuveni unei femei. Dimpotrivă, Vechiul Testament înfățișează femeile în poziții religioase și politice de conducere ca pe ceva normal.

Numai o singură poziție însemnată de conducere socială sau religioasă nu au avut-o niciodată femeile în Vechiul Testament: preoția. Motivul este evident: în unele culte păgâne, preotesele erau legate de prostituție sau de ritualuri sexuale de cult. Lucrul acesta îl interzice Deuteronomul 23:17. Dumnezeu i-a

interzis mereu poporului Său să dea chiar și numai impresia că ar urma obiceiurile imorale ale popoarelor din jur.¹⁸ Preotesele ar fi dat tocmai această impresie. Idealul Vechiului Testament era însă ca întregul popor Israel să fie „o împărăție de preoți și un neam sfânt” (Exodul 19:6). Isaia 61:6 vestește o vreme în care întregul popor al lui Dumnezeu va fi preot: „Dar voi veți fi numiți preoți ai Domnului, și vi se va zice slujitori ai Dumnezeului nostru.” Dumnezeu a împlinit preoția întregului Său popor în biserica Noului Testament (1 Petru 2:9).

Prorocii Vechiului Testament au vestit că Dumnezeu le hărăzise femeilor un rol profetic mai mare. Moise a scris: „O, de ar fi tot poporul Domnului proroci și de ar pune Domnul Duhul Său peste ei!” (Numeri 11:29). Ioel a vestit intenția lui Dumnezeu: „Voi turna Duhul Meu peste orice făptură; fiii și fiicele voastre vor proroci ... Chiar și peste slujitorii Mei, bărbați și femei, voi turna Duhul Meu în zilele acelea” (Ioel 2:28-29), o promisiune care s-a împlinit la Rusalii (Faptele apostolilor 2:14-21).

Dumnezeu a folosit femei chiar și pentru cea mai mare dintre toate sarcinile profetice: prin ele a rostit părți importante ale Scripturii inspirate. Între acestea sunt cântările Mariei (Miriam) (Exodul 15:21) și a Deborei (Judecători 5:2-31) și rugăciunea Anei (1 Samuel 2:1-10). Și în Noul Testament a vorbit Dumnezeu în acest fel prin femei: în cântarea Elisabetei (Luca 1:25,42-45) și în Magnificat-ul Mariei, prima tâlcuire creștină a Sfintei Scripturi (Luca 1:46-55). Așadar, Dumnezeu nu le-a exclus nicidecum pe femei de la a-i conduce pe bărbați. Dimpotrivă: El a chemat femei la sarcini de conducere atât lumești, cât și spirituale.

3.2 Isus și femeile

Prin toate cuvintele și faptele Sale, Isus ne-a dat un exemplu: El le-a tratat pe femei ca egale cu bărbații, niciodată ca subordonate sau îngrădite în rolul lor (Matei 12:49-50; 15:38; 25:31-46; Marcu 3:34-35; Luca 8:21; 11:27-28). Faptul că le trata pe femei ca egale în drepturi era împotriva obiceiurilor juridice, sociale și religioase ale vremii Sale. În chestiuni juridice în care drepturile femeilor erau îngrădite, cum ar fi preacurvia și divorțul, El i-a tratat pe bărbați și pe femei la fel. Într-o societate care le considera pe femei mai puțin inteligente și mai puțin morale decât bărbații, Isus a respectat inteligența și capacitățile spirituale ale femeilor. Aceasta o arată marile adevăruri spirituale pe care le-a învățat mai întâi pe femei, de pildă pe samariteancă (Ioan 4:10-26) și pe Marta (Ioan 11:25-26).

Într-o cultură în care pregătirea religioasă a femeilor era privită cu dispreț, Isus le-a încurajat pe femei să devină ucenicele Lui. De pildă, când Maria „ședea jos la picioarele Domnului și asculta” – atitudinea și poziția unei ucenice –, Isus a întărit-o: „Maria și-a ales partea cea bună, care nu i se va lua” (Luca 10:38-42).¹⁹ Există un acord general că ucenicii din vremea lui Isus erau pregătiți ca să transmită învățăturile unui rabin și că de obicei deveneau ei înșiși învățători. Ucenicii rabinilor erau însă întotdeauna bărbați. Isus i-a învățat atât pe ucenici, cât și pe ucenice. Aceasta arată intenția Lui de a face atât din femei, cât și din bărbați învățători ai credinței.

Ce-i drept, pentru cercul inițial al celor doisprezece apostoli Isus a ales numai bărbați. Ei au avut în Biserica timpurie un rol de conducere foarte respectat. Le-a exclus El prin aceasta pe femei de la conducerea Bisericii? Nu. Simpla alegere a unor bărbați ca apostoli le exclude logic pe femei de la conducerea bisericii tot atât de puțin cât îi exclude alegerea unor iudei liberi ca apostoli pe neevrei sau pe robi de la conducerea bisericii. Oricum, cei mai influenți doi conducători ai Bisericii timpurii au fost Iacov, fratele lui Isus (Faptele apostolilor 15:13; Galateni 1:19),²⁰ și Pavel. Amândoi nu făceau parte dintre cei Doisprezece și totuși erau apostoli – la fel ca o femeie: Iunia.²¹ De ce ar trebui cei

Doisprezece să fie singura noastră măsură pentru conducerea bisericii, când și alți apostoli din afara cercului celor Doisprezece au avut poziții-cheie în conducerea bisericii?

De ce a ales atunci Isus pentru cei doisprezece apostoli inițiali numai bărbați, și nu femei? Noul Testament nu-l numește motivele. Probabil însă că Isus a ales bărbați din două motive: ca să nu pricinuiască sminteală și ca să creeze o corespondență simbolică. Dacă Isus ar fi luat femei cu Sine la adunări de noapte, mai ales în pustiu sau în locuri precum grădina Ghetsimani, aceasta ar fi stârnit bănuieli morale – nu numai împotriva lui Isus, ci și împotriva celor Doisprezece, pe a căror integritate avea să se bazeze Biserica. Pe lângă aceasta, numirea a doisprezece bărbați iudei liberi de către Isus corespundea celor doisprezece fii, respectiv seminții ale lui Israel, și întărea symbolismul bisericii ca „Israel nou, respectiv înnoit”. Faptul că Isus a ales și ucenice (vezi mai sus) arată în plus: prin alegerea celor doisprezece apostoli bărbați nu a vrut să le excludă pe femei de la conducerea bisericii.

Isus nici nu le-a împiedicat pe femei să le vestească bărbaților Evanghelia. Prima misionară creștină a fost o femeie samariteancă: „Mulți samariteni din cetatea aceea au crezut în El din pricina mărturiei femeii” (Ioan 4:39; cf. 4:28-42). Primul om la care a venit Hristos cel înviat a fost Maria Magdalena. Pe ea a însărcinat-o să vestească Evanghelia învierii Lui și a înălțării Lui apropiate la Dumnezeu Tatăl (Ioan 20:14-18). Fiindcă „apostol” înseamnă pur și simplu „trimis”, este potrivit să spunem că Hristos a numit-o apostola apostolilor. Hristos a redefinit conducerea: ca o conducere smerită, care slujește (de ex. Ioan 13:3-17). O asemenea conducere în slujba lui Hristos este cel puțin tot atât de potrivită pentru femei ca pentru bărbați.

3.3 Pavel și femeile: susținător al egalității

Pavel întărește egalitatea dintre bărbat și femeie în trei feluri: El numește femei ca împreună-lucrătoare, care slujesc umăr la umăr cu bărbații. El susține multe adevăruri teologice din care decurge egalitatea dintre bărbați și femei. Și subliniază în mod expres egalitatea lor.

3.3.1 Confirmările date de Pavel femeilor din slujire

În Romani 16:1-16, Pavel salută pe nume multe persoane. Pe zece dintre ele le numește împreună-lucrători în slujirea creștină. Șapte din cele zece persoane sunt femei: Fivi, „diaconiță a Bisericii din Chencrea” (16:1) și „conducătoare²² a multora, inclusiv a mea” (16:2); Iunia, „deosebită între apostoli” (16:7)²³; Prisca, „împreună-lucrătorea mea în Hristos Isus” (16:3; cf. Filipeni 4:3); și Maria, Trifena, Trifosa și Persida, care „s-au ostenit mult în Domnul” (16:6,12). În 1 Corinteni 16:16, Pavel îi îndeamnă pe credincioși „să se supună oricărui împreună-lucrător”. În 1 Tesaloniceni 5:12, „cei ce se ostenesc între voi” sunt numiți „cei care vă cârmuiesc în Domnul și care vă sfătuiesc”. Nu se poate sublinia îndeajuns că Pavel nu le enumeră pe aceste femei pur și simplu ca credincioase, ci ca femei care conduc în slujire. În acest pasaj, Pavel salută mulți credincioși, dar numește doar zece persoane drept conducători în slujire, iar șapte dintre ele sunt femei. Cei trei bărbați sunt Acuila, Andronic și Urban. Primii doi sunt numiți împreună cu soțiile lor, ceea ce subliniază autoritatea lor comună. **Faptul că Pavel numește o proporție atât de mare de femei între conducătorii unei comunități publice este unic în toată istoria literaturii grecești antice. Aceasta arată că în Biserica timpurie femeile conduceau într-o măsură neobișnuită pentru cultura de atunci.**

3.3.2 Din teologia lui Pavel decurge egalitatea dintre bărbat și femeie

Pavel confirmă că bărbații și femeile sunt deopotrivă „făcuți după chipul lui Dumnezeu” și „în Hristos”. Lor li s-a încredințat stăpânirea peste pământ, și amândoi au primit însărcinarea dată la creație și

binecuvântarea lui Dumnezeu. Multe principii ale teologiei sale includ în mod necesar egalitatea lor: conducerea care slujește, „supunerea reciprocă” în biserică și în căsnicie, unitatea trupului lui Hristos, preoția tuturor credincioșilor, darurile Duhului pentru toți, libertatea în Hristos, vremea sfârșitului care a și început, noua creație și afirmația că în Hristos „nu există nicio deosebire între bărbat și femeie”.²⁴

3.3.3 Confirmarea expresă a egalității dintre bărbat și femeie de către Pavel

În două locuri (Galateni 3:28 și 1 Corinteni 11:11), Pavel se pronunță în mod expres pentru faptul că femeile și bărbații au drepturi egale în viața bisericii.

În Galateni 2:11–3:28 el subliniază: Când un grup social din biserică este tratat inegal – inclusiv grupul femeilor –, aceasta contrazice Evanghelia. El îi mustră pe creștinii dintre iudei, printre care, în mod expres, pe apostolul Petru. Aceștia nu-i tratau pe creștinii dintre neamuri ca pe niște egali și refuzau chiar să mănânce cu ei. Pavel argumentează: Creștinii își au identitatea de oameni răscumpărați numai în Hristos. De aceea contrazice Evanghelia să împărți în biserică ranguri sau privilegii după origine, avere sau sex: „Nu există nicio deosebire între iudei și greci, nicio deosebire între robi și oameni liberi, nicio deosebire între bărbați și femei, căci toți sunteți una în Hristos Isus”. Toate acestea sunt categorii sociale, iar „în Hristos Isus” înseamnă biserică. De aceea Galateni 3:28 se referă, în modul cel mai evident, la relațiile sociale din biserică. Petru însuși a devenit mai târziu un exemplu de felul în care cineva se căiește de un astfel de tratament inegal al credincioșilor și își schimbă gândirea: În 2 Petru 3:15-16 el vorbește despre „preaiubitul nostru frate Pavel” și confirmă înțelepciunea din „toate epistolele lui” ca „Scriptură”.

Unii spun că în acest pasaj este vorba doar despre cine poate fi mântuit și că el nu are urmări asupra vieții bisericii. Dar ei înțeleg greșit ce spune pasajul despre mântuire și ignoră contextul istoric și cultural, precum și concluziile care decurg din formularea lui.²⁵ ***Pasajul leagă mântuirea în mod inseparabil de viața socială din biserică.*** Ca în toate scrierile lui Pavel, răscumpărarea în Hristos nu poate fi despărțită de viața în trupul lui Hristos, biserică. Și contextul cultural este important: Galateni 3:28 respinge ideile pe care le transmitea o rugăciune iudaică zilnică. În ea, cel care se ruga îi mulțumea lui Dumnezeu că nu se născuse păgân, rob sau femeie. Căci aceste grupuri nu aveau privilegiul de a studia Legea. Când Pavel respinge aceste deosebiri, de aici decurge opusul: Toate aceste grupuri au același rang în viața practică a bisericii – căci toți sunt una în Hristos.

O paralelă strânsă cu Galateni 3:28 este 1 Corinteni 11:11: „Totuși, nici femeia nu este despărțită²⁶ de bărbat, nici bărbatul despărțit de femeie, în Domnul.” Pavel spune aceasta într-un context în care confirmă: Femeile, ca și bărbații, pot conduce cele mai importante activități din adunările publice ale bisericii – rugăciunea (dimensiunea verticală a închinării) și prorocia (dimensiunea orizontală a închinării). Singura condiție este ca, făcând aceasta, să nu pună sub semnul întrebării nici căsnicia, nici etica creștină.²⁷ Prin urmare, afirmația că bărbații și femeile nu sunt despărțiți „în Domnul” este valabilă cel puțin pentru aceste activități de conducere din biserică. Primul cuvânt al versetului, „totuși”, arată în greacă că propoziția care urmează este punctul cel mai important al textului. Este adevărat că Pavel cere pentru bărbați și pentru femei o pieptănătură diferită (11:14-15), ca felul în care își poartă părul să nu fie înțeles ca semn de imoralitate. Dar punctul lui cel mai important cu privire la închinarea publică este altul: El respinge cu tărie orice despărțire după sexe în Hristos. De aceea salută faptul că atât bărbații, cât și femeile conduc închinarea prin rugăciune și prorocie.

3.3.4 Confirmările date de Pavel egalității dintre soț și soție

În 1 Corinteni 7, cea mai amplă tratare a sa despre căsnicie, Pavel numește în douăsprezece chestiuni diferite exact aceleași condiții, posibilități, drepturi și îndatoriri pentru bărbat și pentru femeie. În fiecare dintre aceste puncte, el se adresează bărbaților și femeilor ca unor parteneri cu drepturi egale. Pavel folosește în mod repetat formulări echilibrate simetric, ca să sublinieze această egalitate. Următoarele douăsprezece teme arată acest lucru limpede: Pavel subliniază că bărbatul și femeia își aparțin unul altuia (v. 2). Ei au drepturi conjugale reciproce (v. 3), autoritate reciprocă asupra trupului celuilalt (v. 4) și îndatoriri sexuale reciproce (v. 5). Amândoi sunt îndemnați să nu se despartă și să nu divorțeze (v. 10-13). Amândoi îl sfințesc pe celălalt și pe copiii lor (v. 14). Amândoi sunt liberi dacă celălalt îi părăsește (v. 15). Amândoi au o influență care îl poate mântui pe celălalt (v. 16). Amândoi sunt liberi să se căsătorească (v. 28). Amândoi se pot concentra, ca persoane necăsătorite, asupra lui Hristos (v. 32 și 34b) sau se pot concentra, ca persoane căsătorite, asupra faptului de a-i plăcea celuilalt (v. 33-34a și 34c). Pavel scrie chiar: „Nici bărbatul nu este stăpân pe trupul lui, ci nevasta” (7:4). Richard Hays constată pe bună dreptate cât de revoluționar era lucrul acesta: „Pavel oferă o viziune asupra căsniciei care sparge toate tiparele de până atunci: o relație în care partenerii sunt legați unul de altul în supunere reciprocă.”²⁸

La fel este în Efeseni 5:21-22: Supunerea femeii este în mod expres o parte a supunerii reciproce. Amândoi se supun unul altuia de bunăvoie și cu dragoste.²⁹ Pavel îi cheamă atât pe soții, cât și pe soți să-și dea înțâietate unul altuia și să se îngrijească unul de altul. Hristos este pilda pentru toți credincioșii, atât pentru soții, cât și pentru soți (5:2). Ce înțelege Pavel când îl numește pe Hristos „cap” arată în versetul 23: El pune cu tărie semnul egalității între „cap” și „Mântuitor” – „Hristos este capul Bisericii, El, Mântuitorul trupului.”

Ce face Hristos ca „Mântuitor”? Pavel explică: Hristos „S-a dat pe Sine” pentru Biserică (5:25) și „o hrănește și o îngrijește” (5:29). Aceasta arată: Pavel folosește cuvântul „cap” cu sensul obișnuit în greacă de „sursă” (izvor). El are în vedere aici pe Hristos ca izvor al dragostei și al purtării de grijă pentru Biserică.³⁰ Pavel îi cheamă pe soți ca, fiind „capul” soțiilor lor, să urmeze pilda lui Hristos, care este „Capul”: să-și iubească soțiile, să le poarte de grijă și să le prețuiască (5:25-29). Această dragoste care prețuiește și hrănește motivează supunerea femeii – nu o ierarhie a autorității (5:23).

Biblia susține ca femeile să conducă acasă. Pavel îi tratează pe soți și pe soții la fel în privința copiilor lor (Efeseni 6:1-2; Coloseni 3:20) și le îndeamnă pe soții „să conducă în casa lor” (literal: „să fie stăpâne ale casei”, în greacă *oikodespoteo*, 1 Timotei 5:14). Dacă aceasta nu este conducere în casă, atunci ce este?

3.4 Pavel și femeile: susținător al patriarhatului?

Deși Pavel confirmă în multe feluri egalitatea dintre sexe, se menține cu încăpățănare ideea că el ar susține stăpânirea bărbaților în biserică. De ce, de fapt? În primul rând din cauza interpretărilor populare ale câtorva pasaje: 1 Timotei 2:12 („Femeii nu-i dau voie să învețe pe alții, nici să se ridice mai presus de bărbat”); 1 Timotei 3 și Tit 1 (sunt prescriși doar episcopi bărbați); și 1 Corinteni 14:34-35 („Femeile să tacă în adunări”). Analiza care urmează dă în vileag greșelile interpretărilor obișnuite ale acestor versete și arată că Pavel este un apărător consecvent al egalității dintre sexe.

3.4.1 1 Timotei 2:12

Le interzice 1 Timotei 2:12 femeilor să învețe pe alții sau să exercite autoritate asupra bărbaților? Nu, de fapt nu. Pavel scrie în 1 Timotei 2:11-12: „Femeile să învețe în toată supunerea. Nu îngădui ca o femeie să învețe pe alții și [în legătură cu aceasta] să-și aroge autoritate asupra unui bărbat.”³¹ Din punct de vedere gramatical, interdicția se referă la situația existentă atunci. Nimic din text nu spune că ea ar trebui să fie valabilă în general. Verbul din formularea „Nu îngădui” vorbește mai degrabă pentru o interdicție valabilă în prezent decât pentru una universală – mai ales în această formă gramaticală: persoana întâi, prezent, indicativ.

Dicționarul BDAG³² (p. 150) definește sensul verbului-cheie ca „a-și aroga o poziție de autoritate independentă”. În New International Version (revizuirea din 2011) este tradus corect cu „**a-și aroga autoritate**”. Acolo unde acest verb este atestat cu sensul „a-și aroga autoritate”, este vorba întotdeauna de o pretenție neîndreptățită la autoritate. În acest verset nu este folosit cuvântul obișnuit din Noul Testament pentru „a exercita autoritate”. Chiar și cea mai importantă carte a susținătorilor ierarhiei, în cercetarea acestui cuvânt-cheie pentru vremea lui Pavel, nu dă nici „a exercita autoritate”, nici „a avea autoritate” ca sens posibil – dar dă „a-și aroga autoritate”.³³ Prin urmare, Pavel nu le interzice femeilor să exercite autoritate asupra bărbaților. Mai degrabă, el le interzice femeilor să-și aroge fără drept autoritate asupra unui bărbat. Prijeul este criza care dura de mai multă vreme din cauza învățăturilor greșite din Efes.

Așadar, Pavel nu interzice două lucruri – ca femeile să învețe pe alții și ca ele să-și aroge autoritate asupra bărbaților. El interzice un singur lucru: ca femeile să-și aroge autoritatea de a-i învăța pe bărbați. În acest verset, grecescul *oude* leagă cele două elemente, „a învăța pe alții” și „a-și aroga autoritate”, ca să exprime un singur gând. Aceasta este tipic pentru felul în care Pavel folosește această conjuncție.³⁴ Dar de ce le interzice Pavel în acest loc femeilor să-și aroge autoritatea de a-i învăța pe bărbați? El aduce două motive.

În primul rând: Când femeile își arogau, fără împuternicire din partea bisericii, autoritatea de a-i învăța pe bărbați, aceasta era o lipsă de respect față de bărbați. Pe aceștia însă trebuiau să-i respecte, căci bărbatul este sursa din care provine femeia (2:13; cf. 1 Corinteni 11:8,11-12).

În al doilea rând, unele femei fuseseră amăgite de învățători mincinoși, așa încât îl urmau pe Satana (2:14; cf. 5:13-15). Pavel le interzisese deja învățătorilor răătăciți să învețe pe alții fără drept (1:3). Aici le îngrădește în mod asemănător pe femei. Ele sunt **singurul grup despre care Pavel spune că învățătorii răătăciți l-au amăgit**.

În 1 Timotei 2:12, Pavel **nu** le interzice femeilor din Efes ca Priscila (care, potrivit 2 Timotei 4:19, era în Efes) să preia o autoritate încredințată sau recunoscută în bună rânduială. La urma urmei, Faptele apostolilor pomenește cu apreciere că ea i-a explicat lui Apolo „mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu” (Faptele apostolilor 18:26). Luca și Pavel prezintă perechea, după obiceiul grecesc, cu numele bărbatului întâi: Acvila și Priscila (Faptele apostolilor 18:2; 1 Corinteni 16:19). Dar în fiecare pasaj despre slujirea lor activă o numesc – împotriva obiceiului grecesc – pe Priscila întâi (Faptele apostolilor 18:18,26; Romani 16:3). Aceasta face aproape sigur faptul că ea a avut un rol important, dacă nu chiar dominant, în slujirea lor comună. Nu este de mirare, așadar, că Pavel, în cele două liste ale sale cele mai lungi de împreună-lucrători (2 Timotei 4:19-21 și Romani 16:1-16), o salută pe Prisca prima. O numește cu forma mai respectuoasă a numelui ei, pe care o folosește întotdeauna. La fel este și cu Fivi. Ea a dus, ca trimisă a lui Pavel, Epistola către Romani (Romani 16:1-2). De aceea a răspuns,

firește, și la întrebările creștinilor din Roma despre această epistolă. Ea a fost astfel prima tâlcuitoare a epistolei și, făcând aceasta, i-a învățat și pe bărbați în toată firea. **Toate acestea arată: 1 Timotei 2:12 nu le poate în niciun caz interzice unor femei ca Priscila și Fivi, care aveau o autoritate recunoscută, să-i învețe pe bărbați. Versetul le interzice doar femeilor fără autoritate recunoscută să-și aroge autoritatea de a învăța un bărbat.**

3.4.2 Cerințele pentru episcopi: 1 Timotei 3 și Tit 1

Prescrie Pavel că toți episcopii (supraveghetorii) trebuie să fie bărbați? Dimpotrivă: Pavel îl încurajează pe fiecare credincios să râvnească să fie episcop: „Adevărat este cuvântul acesta: Oricine râvnește să fie episcop dorește o lucrare aleasă” (1 Timotei 3:1). **În greacă, „oricine” este un cuvânt neutru din punctul de vedere al genului. Aceasta înseamnă: Ușa este deschisă femeilor la fel ca bărbaților.** Le-ar încuraja Pavel pe femei să râvnească la o slujbă care le este interzisă? Pavel arată limpede că „oricine” rămâne subiectul de la un capăt la altul: El repetă „oricine” în versetul 5, iar și în lista paralelă a condițiilor pentru episcopi din Tit 1:6, „oricine” este subiectul. **Spre deosebire de felul în care îl redau cele mai multe traduceri, în textul grecesc al condițiilor pentru conducătorii bisericii din 1 Timotei 3:1-13 și Tit 1:5-9 nu se află niciun singur pronume masculin.**

Și ce este cu faptul că episcopii, potrivit 1 Timotei 3:2,12 și Tit 1:6, trebuie să fie „soțul unei singure soții”? Literal, în greacă scrie „bărbatul unei singure femei”. În acest text nu scrie doar „bărbat”, ci „bărbatul unei singure femei”. Întreaga expresie trebuie înțeleasă ca o locuțiune. Unii insistă să scoată singurul cuvânt „bărbat” și să-l rupă în mod arbitrar din context. De aici deduc o cerință nouă: Fiecare episcop ar trebui să fie un „bărbat”. Aceasta este la fel de absurd ca afirmația: Pentru că „părăsirea locului accidentului” este o infracțiune, și „părăsirea” trebuie să fie o infracțiune. Cei mai mulți învățați, inclusiv susținătorii ierarhiei, înțeleg „bărbatul unei singure femei” în sensul că poligamii sau bărbații infideli din punct de vedere sexual sunt excluși de la slujba de episcop.³⁵

Totuși, unii insistă că acest loc le exclude în plus și pe femei. Dar nu avem voie să citim în această locuțiune un sens dublu: pe de o parte excluderea poligamilor, pe de altă parte cerința generală ca episcopii să fie bărbați. Lucrul acesta nu este îndreptățit. Cu aceeași logică, cele mai multe dintre celelalte cerințe ale lui Pavel pentru episcopi, care sunt formate din mai multe cuvinte, ar deveni absurde. Trebuie oare toți episcopii să aibă o „casă proprie” cu robi și mai mulți „copii” destul de mari ca să „creadă” și să fie supuși „cu toată cuviința”? **Pentru că în 1 Timotei 3:11 sunt numite calificările pentru diaconii femei, aceeași expresie „bărbatul unei singure femei” din cerințele pentru diaconi din 3:12 nu le poate exclude pe femei.** De aceea este arbitrar și neîndreptățit să citești în „bărbatul unei singure femei” cerința ca episcopii să fie de sex masculin.³⁶

În greacă este pur și simplu obișnuit să se folosească forme gramaticale masculine când este vorba despre un grup format din bărbați și femei.³⁷ Un pastor și profesor remarcabil, care susține patriarhatul, constată: În toată Biblia, interdicțiile adresate bărbaților sunt valabile, de regulă, și pentru femei. El explică: „Așa cum este recunoscut în general, ... normele care folosesc un limbaj de factură masculină ar trebui interpretate în general ca incluzând ambele sexe – dacă nu există ceva care să vorbească împotriva.”³⁸ Tâlcuirea pe care o dă Isus Deuteronomului 24 în Marcu 10:12 confirmă acest lucru. Principiul monogamiei, care este exprimat în „bărbatul unei singure femei”, este valabil la fel pentru bărbați și pentru femei, tot așa cum „să nu poțesti nevasta aproapelui tău” (Exodul 20:17) este valabil la fel pentru un bărbat sau o femeie care poțeste soțul sau soția aproapelui. De aceea, traducerea cea mai exactă și mai literală a expresiei „bărbatul unei singure femei” este „**monogam**”.

Această traducere redă cel mai bine faptul că formele masculine din greacă includ de obicei ambele sexe. Și ea surprinde sensul natural al acestei locuțiuni din versetul 12.

3.4.3 1 Corinteni 14:34-35

Așadar, 1 Timotei 2 nu le interzice tuturor femeilor să învețe pe alții sau să exercite autoritate asupra bărbaților, iar 1 Timotei 3 și Tit 1 nu le interzic femeilor să fie prezbiteri. Dar le poruncește 1 Corinteni 14:34-35 femeilor să tacă în biserică? Da. De fapt, aceasta este singura poruncă din toată Biblia potrivit căreia femeile trebuie să tacă. Afirmatia clară a acestor versete este repetată de trei ori – cu cea mai mare insistență cu putință: „Femeile să tacă în adunări, căci lor nu le este îngăduit să vorbească ... este rușine pentru o femeie să vorbească în biserică.” Versetul 35 îi interzice chiar unei femei respectate, unei soții, forma cea mai îndreptățită în care o femeie poate vorbi în biserică: să pună întrebări, pentru că vrea să învețe ceva. Prin urmare este limpede: Interdicția este valabilă pentru orice vorbire a tuturor femeilor în adunările publice ale bisericii. Nu este doar o îngădire limitată. Aceasta corespundea concepției obișnuite din lumea antică, așa cum era răspândită la iudei, greci și romani.³⁹ Dar cum poate fi Pavel un apărător consecvent al egalității dintre sexe, dacă a dat această poruncă? Îl face aceasta pe Pavel – și Biblia însăși – inconsecvent sau contradictoriu?

Aceste versete sunt de secole o enigmă pentru învățați, încă de la primii părinți ai Bisericii. Căci ele contrazic în mod expres afirmațiile din același capitol, potrivit cărora „toți” pot învăța pe alții și proroci (v. 5, 24, 26, 31, cf. 39). Ele contrazic și 11:5-6, unde Pavel confirmă că femeile prorocesc – ca să nu mai vorbim că Pavel susține și altfel egalitatea dintre sexe. Ele sunt enigmatice și pentru că folosirea expresiei „Legea” (14:34) este o excepție. Peste tot în altă parte unde Pavel invocă „Legea”, el citează Vechiul Testament – aici însă nu. ***Spre deosebire de ce afirmă versetul 34, Legea Vechiului Testament nu le poruncește nicăieri femeilor să se supună în adunările de închinare, cu atât mai puțin să tacă. Dimpotrivă: De mai multe ori le încurajează pe femei să vestească public Cuvântul lui Dumnezeu.*** Astfel, de exemplu, în Psalmul 68:11 (în numerotarea textului ebraic: versetul 12) se spune: „Domnul zice un cuvânt, și vestitoarele veștii bune sunt o mare oaste.” Pentru că 1 Corinteni 14:34-35 contrazice învățătura biblică din contextul său imediat și din alte locuri, interdicția nelimitată ca femeile să vorbească în biserică i-a încurcat pe cititori timp de aproape două mii de ani.

Mulți învățați consideră 1 Corinteni 14:34-35 o poruncă a lui Pavel. Ca să-l facă pe Pavel (și Biblia) lipsit de contradicții, ei au propus o mulțime de interpretări care să îngreuească cerința întreită de a tăcea. Fiecare dintre ele contrazice sensul clar al textului. Ei încearcă să limiteze vorbirea interzisă la un anumit fel de vorbire, cum ar fi judecarea prorociilor, flecăreala care tulbură, vorbirea în limbi, învățarea altora sau prorocia. Aceste interpretări înguste nu se potrivesc cu sensul larg al cuvintelor „a tăcea” și „a vorbi”, care stau în text fără nicio îngădire. Nu se potrivesc nici cu exemplul de vorbire interzisă dat în versetul 35: soțiile care pun întrebări pentru că vor să învețe ceva. Tocmai acest fel de vorbire, pe care versetul 35 îl interzice în mod expres, îl permit interpretările înguste! Prin urmare, sensul lui „a vorbi” nu poate fi limitat la lucruri ca judecarea prorociilor, flecăreala care tulbură, vorbirea în limbi, învățarea altora sau prorocia. ***Pe lângă aceasta, orice încercare de a îngredi vorbirea interzisă contrazice cerința întreită (și deci maximă), neîngrădită, de a tăcea din acest pasaj.***

Toate încercările de a îngredi vorbirea interzisă eșuează, așadar. Cum se pot atunci împăca versetele 34-35 cu faptul că Pavel, în același capitol și în capitolul 11, confirmă de mai multe ori că femeile pot proroci și că el susține și altfel egalitatea dintre sexe? Cel mai bun răspuns reiese din descoperirea că aceste versete nu se aflau la început în locul lor de acum, după versetul 33. Aceasta reiese din cele mai timpurii manuscrise. În toate manuscrisele grecești ale textului „occidental”, versetele 34-35 stau după

versetul 40.⁴⁰ În celelalte manuscrise stau după versetul 33. Ar fi fost cu totul neobișnuit și atipic pentru un copist să mute aceste versete de după versetul 33 după versetul 40 sau invers.

În niciun manuscris al epistolelor lui Pavel nu a fost mutat atât de departe, fără un motiv vizibil, un pasaj de lungime comparabilă. Obișnuit era, în schimb, următorul lucru: Când un copist observa că la copiere omisese din greșeală un cuvânt sau o propoziție, adăuga textul pe margine. În Codex Vaticanus există, de exemplu, douăzeci de locuri în care, în Evanghelia după Matei, se află text pe margine, scris cu vechea scriere uncială. La fel de obișnuit era un al doilea pas: Cine copia un manuscris al Noului Testament insera textul găsit pe margine în textul principal, acolo unde, după părerea lui, se potriveau cel mai bine. Tot așa, și astăzi o secretară care tastează din nou o scrisoare corectată trece notițele de pe margine în textul scrisorii. Acest obicei este dovedit de ediția Nestle-Aland 28: Șaptesprezece din aceste douăzeci de texte marginale din Vaticanus se află în textul principal în practic toate manuscrisele păstrate ale Evangheliei după Matei. Așa-numita probabilitate de transcriere – adică întrebarea ce ar fi făcut cel mai probabil un copist – vorbește, așadar, pentru următoarele: Cineva a scris porunca potrivit căreia femeile trebuie să tacă mai întâi pe marginea unui manuscris. Copiști de mai târziu au inserat-o apoi în text fie după versetul 33, fie după versetul 40.⁴¹ În sfârșit, chiar și bunul-simț spune că un lucru obișnuit este mai probabil decât un lucru atât de neobișnuit, pentru care nu există niciun alt exemplu.

Pentru că este vorba de un text marginal, sensul lui nu este determinat de context, iar scopul lui este mai greu de recunoscut. Mai ales, nu știm dacă acest text de pe margine spune ceva ce Pavel confirmă sau ce respinge. Aceasta îl face, prin natura lui, o temelie mai puțin solidă pentru argumente teologice sau practice. **Poate că este vorba despre prorocia falsă pe care Pavel o avea în minte când vorbea, în contextul imediat, despre „cineva care crede că este proroc” (v. 37).** Este puțin probabil ca Pavel să fi scris 14:34-35 cu mâna lui pe margine. Căci, cu scrisul lui mare, o margine obișnuită n-ar fi cuprins atât de mult text (Galateni 6:11; 2 Tesaloniceni 3:17). Totuși, ar fi putut să-i ceară scribului său să scrie textul pe margine. Pe atunci domnea un consens cultural covârșitor: Femeile nu trebuiau să vorbească în public. De aceea aproape orice cititor ar fi putut să scrie versetele 34-35 pe margine. Ar fi vrut astfel să împiedice ca îndemnul repetat al lui Pavel, că toți ar trebui să prorocască, să fie valabil și pentru femei. Cine a scris aceste cuvinte pe margine, de ce și când, putem doar presupune. De aceea este îndoielnic dacă ele provin de la Pavel – și, dacă da, dacă el le aprobă sau le respinge. **De aceea această poruncă, potrivit căreia femeile trebuie să tacă în biserică, nu ar trebui folosită pentru a întemeia o teologie sau o practică bisericească normativă. De fapt, pentru traducerea Bibliei ar fi cel mai potrivit să pună această notă marginală acolo unde își are, aproape sigur, originea: pe margine, de preferință într-o notă de subsol.**

Unii se pot speria când aud că aceste versete ar trebui puse pe margine. Se tem că aceasta ar putea submina încrederea în faptul că textul transmis este vrednic de încredere. Această îngrijorare este însă neîntemeiată. 1 Corinteni 14:34-35 este un caz unic – singurul loc din epistolele lui Pavel în care un bloc de text atât de mare apare, în manuscrise diferite, în locuri atât de îndepărtate unul de altul, fără să existe pentru aceasta o explicație plauzibilă. Dovezile din manuscrise care vorbesc aici pentru un text marginal nu justifică, de aceea, ca vreun alt pasaj al Sfintei Scripturi să fie socotit și el text marginal.

Cei mai mulți învățați care țin la ineranța (lipsa de greșeli a) Sfintei Scripturi⁴² sunt de părere că unele pasaje nu se aflau inițial în text, chiar dacă sunt tipărite în multe Biblii. Întrebarea nu este, așadar, dacă ar trebui vreodată să punem versete pe margine, ci dacă în acest caz anume este îndreptățit să facem

aceasta. Chiar și susținătorii ierarhiei recunosc că unele pasaje – chiar și mai lungi – nu țin de textul original. Printre ele se numără, de exemplu, relatarea despre femeia prinsă în preacurvie (Ioan 7:53–8:11).⁴³ Porunca potrivit căreia femeile trebuie să tacă în biserică are multe trăsături comune cu Ioan 7:53–8:11, care arată că nici ea nu ține de text.⁴⁴ Pentru presupunerea că pasajul despre tăcerea femeilor a fost adăugat mai târziu există chiar mai multe dovezi clare decât pentru relatarea despre femeia preacurvară.⁴⁵ Având în vedere toate aceste dovezi, nu este de mirare că, potrivit lui J. A. Fitzmyer, „*majoritatea interpreților de astăzi*” *socotesc 1 Corinteni 14:34-35 un adaos de mai târziu. Printre ei se numără și critici textuali evanghelici de frunte, ca Gordon Fee.*⁴⁶

Poate că Pavel totuși i-a cerut scribului său să scrie versetele 34-35 pe margine. Atunci contradicțiile dintre aceste versete și învățătura lui arată: Probabil a făcut-o ca să consemneze conținutul prorociei false pe care o avea în minte în muștrările care urmează imediat, în versetele 36-37: „Oare de la voi a ieșit Cuvântul lui Dumnezeu?” și „Dacă cineva crede că este proroc sau insuflat de Duhul, să știe că ce vă scriu eu este o poruncă a Domnului”. Oricine ar fi scris textul și din orice motiv: 1 Corinteni 14:34-35 a fost scris, cu o probabilitate care se apropie de certitudine, mai întâi pe margine. Și foarte probabil este un adaos de mai târziu al altcuiva decât Pavel. De aceea acest loc este o temelie îndoielnică pentru a le interzice femeilor să vorbească în biserică.

3.5 Concluzie

Afirmațiile Sfintei Scripturi despre egalitatea dintre bărbați și femei și afirmațiile despre femei chemate de Dumnezeu să exercite autoritate alături de bărbați sau peste ei sunt clare și numeroase. Cine încearcă să le tăgăduiască pe toate seamănă cu un om prins de o avalanșă, care se gândește: „Voi ocoli fiecare bolovan și fiecare bulgăre de zăpadă, unul după altul. Pe mine nu mă va lovi niciunul.” De o avalanșă, ca întreg, nu poți scăpa. Tot așa nu poți ocoli nici ce spune Sfânta Scriptură, în ansamblul ei, despre poziția și autoritatea egală, dată de Dumnezeu, a bărbaților și a femeilor. Biblia îi învață atât pe bărbați, cât și pe femei să exercite autoritatea cu smerenie, așa cum îi conduce Duhul și așa cum a poruncit Hristos. Dovezile biblice pentru egalitatea dintre bărbați și femei în viața bisericii sunt de netăgăduit. Această egalitate nu se arată doar în locurile discutate mai sus, care vorbesc în mod expres despre femei. Ea străbate fiecare loc cu „unii altora” și practic fiecare poruncă și fiecare încurajare din Biblie. Afirmațiile și istorisirile ei sunt valabile pentru noi toți, iar Dumnezeu vrea să trăim după ele din toată inima și fără rezerve – fără teama de a depăși o graniță făcută de oameni pentru rolurile sexelor, care este străină de învățătura Bibliei.

Autorul

PHILIP B. PAYNE, doctor (PhD) în Noul Testament la Universitatea Cambridge, este cunoscut pentru cercetările sale în critica textuală a Noului Testament, despre pildele lui Isus și pentru cartea sa *Man and Woman, One in Christ* (Zondervan, 2009). El a predat în domeniul Noului Testament la următoarele instituții: University of Cambridge, Trinity Evangelical Divinity School, Gordon-Conwell Theological Seminary, Bethel Seminary și Fuller Seminary Northwest.



4 Recomandări de cărți

4.1 Cărți în limba germană

Unele cărți se mai găsesc (în prezent) doar la anticariat.

Bielefeld, Frauke. Die Sache mit der Rippe: Die himmlische Idee von den Geschlechtern. Asslar, 2007.

Bushnell, Katharine C. Wach auf Eva! Erkenne die biblische Wahrheit von Gottes ursprünglicher und unveränderter Absicht der vollen Gleichstellung der Frau. Comenzi: christian@rvbeese.de

Cunningham, Loren și David Joel Hamilton. Warum nicht! Frauen in christlich-kirchlichen Führungspositionen. Altensteig, 2014.

Haubeck, Wilfrid și Wolfgang Heinrichs (ed.). Pastorinnen: Aspekte zu einem aktuellen Thema. Theologische Impulse. Witten: Bundes-Verlag, 2008.

Krüger, Hartmut. Frauen im Pietismus: Ihr Dienst – ihre Verantwortung – ihr Einfluss. Marburg: Francke, 2005.

Ronsdorf, Hans-Jörg. Frauen, vergebt uns! Was wir Männer wiedergutmachen müssen. Zur Rolle von Frau und Mann. (*Femei, iertați-ne! Ce trebuie să reparăm noi, bărbații.*) Ed. a 4-a, 2023. www.hans-joerg-ronsdorf.de

Schirmmacher, Thomas. Paulus im Kampf gegen den Schleier. Nürnberg: VTR, 2002.

Schmalenbach, Hanna-Maria. Frausein zur Ehre Gottes – im Kontext verschiedener Kulturen. Schwarzenfeld: Neufeld, 2007.

Wunderli, Armin. „Ihm gegenüber“: Gleichberechtigung in der Kirche und was die Bibel dazu (nicht) sagt. KSH.Digital, 2022.

4.2 Articole în limba germană

Jantsch, Torsten. „Die Frau soll Kontrolle über ihren Kopf ausüben (1Kor 11,10). Zum historischen, kulturellen und religiösen Hintergrund von 1Kor 11,2–16“. P. 97–144 în: *Frauen, Männer, Engel: Perspektiven zu 1Kor 11,2–16*. Ed. de Torsten Jantsch. Biblisch-Theologische Studien 152. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2015.

Herter, H. „Effeminatus“. Col. 620–650 în vol. 4 (1959) din *Reallexikon für Antike und Christentum: Sachwörterbuch zur Auseinandersetzung des Christentums mit der antiken Welt*. RAC. 31 vol. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1950–2021.

4.3 Cărți în limba engleză

Barr, Beth Allison. *The Making of Biblical Womanhood: How the Subjugation of Women Became Gospel Truth*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

Bartlett, Andrew. *Men and Women in Christ: Fresh Light from the Biblical Texts*. London: Inter-Varsity, 2019.

Bird, Michael F. *Bourgeois Babes, Bossy Wives, and Bobby Haircuts: A Case for Gender Equality in Ministry*. Fresh Perspectives on Women in Ministry. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2012.

Clouse, Bonnidell, and Robert G. Clouse, eds. *Women in Ministry: Four Views*. With contributions from Robert D. Culver, Susan Foh, Walter Liefeld & Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1989.

Dale, Felicity. *The Black Swan Effect: A Response to Gender Hierarchy in the Church*. n.p.: Kingdom Heart, 2014.

Epp, Eldon Jay. *Junia: The First Woman Apostle*. Minneapolis, MN: Fortress, 2005.

Fee, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians*. NICNT. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1987, rev. ed. 2014.

Giles, Kevin. *Jesus and the Father: Modern Evangelicals Reinvent the Doctrine of the Trinity*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006.

Gupta, Nijay K. *Tell Her Story: How Women Led, Taught, and Ministered in the Early Church*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2023.

Hill, Graham Joseph. *Holding Up Half the Sky: A Biblical Case for Women Leading and Teaching in the Church*. Eugene, OR: Cascade Books, 2020.

Lee, Dorothy A. *The Ministry of Women in the New Testament: Reclaiming the Biblical Vision for Church Leadership*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

McKnight, Scot. *The Blue Parakeet: Rethinking How You Read the Bible*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2018.

Mickelsen, Alvera, ed. *Women, Authority & the Bible*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Osiek, Carolyn and Margaret Y. MacDonald with Janet H. Tulloch. *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*. Minneapolis, MN: Fortress, 2006.

Peppiatt, Lucy. *Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2019.

Peppiatt, Lucy. *Women and Worship at Corinth: Paul's Rhetorical Arguments in 1 Corinthians*. Eugene, OR: Cascade Books, 2015.

Payne, Philip B. *The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023. 249 pages.

Payne, Philip B. *Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009. 511 pages.

Payne, Philip B., and Vince Huffaker. *Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge*. Boulder, CO: Vinati Press, 2021. 175 pages.

Pierce, Ronald W., Cynthia Long Westfall, and Christa L. McKirland, eds. *Discovering Biblical Equality: Biblical, Theological, Cultural & Practical Perspectives*. 3rd ed. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2021.

Williams, Terran. *How God Sees Women: The End of Patriarchy*. Cape Town, South Africa: Spiritual Bakery, 2022.

Witherington, Ben, III. *Women and the Genesis of Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Witt, William G. *Icons of Christ: A Biblical and Systematic Theology for Women's Ordination*. Waco, TX: Baylor University Press, 2020.

4.4 Articole în limba engleză

Davids, Peter H. "A Silent Witness in Marriage." Pages 224–238 in *Discovering Biblical Equality: Complementarity Without Hierarchy*. Edited by Ronald W. Pierce and Rebecca Merrill Groothuis. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2004.

Giles, Kevin. "The Genesis of Confusion: How 'Complementarians' Have Corrupted Communication." *Priscilla Papers* 29, 1 (2015): 22–29.

Hugenberger, Gordon P. "Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Tim 2:8–15." *Journal of the Evangelical Theological Society* 35, 3 (September 1992): 341–360.

Kroeger, Catherine Clark. "The Classical Concept of *Head* as 'Source'." Pages 267–283 in Gretchen Gaebelein Hull, *Equal to Serve: Women and Men in the Church and Home*. Old Tappan, NJ: Revell, 1987.

Payne, Philip B. "1 Tim 2.12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea." *New Testament Studies* 54, 2 (2008): 235–253. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2008NTS-oude1Tim2_12.pdf

Payne, Philip B. "The Authenticity of the Parable of the Sower and its Interpretation." Pages 163–207 in *Gospel Perspectives: Studies of History and Tradition in the Four Gospels*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1980.

Payne, Philip B. "The Authenticity of the Parables of Jesus." Pages 329–344 in *Gospel Perspectives II*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1981.

Payne, Philip B. "A Critique of Thomas R. Schreiner's Review of Man and Woman, One in Christ." <https://www.pbpayne.com/a-critique-of-thomas-r-schreiners-review-of-man-and-woman-one-in-christ/>

Payne, Philip B. "Critique of Vaticanus Distigme-obelos Denials." <https://www.pbpayne.com/critique-of-vaticanus-distigmeobelos-denials/>

Payne, Philip B. "Fuldensis, Sigla for Variants in Vaticanus, and 1 Cor 14.34–5." *New Testament Studies* 41 (1995): 240–262. <https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1995NTSFuldensis.pdf> manuscript photographs <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Fuldensis-1-Cor-14-15-photoscaled.jpeg> <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Vaticanus-1-Cor-14.33-36-Jn-7.52-8.12-13-photos-scaled.jpeg>

Payne, Philip B. "The Interpretation of 1 Timothy 2:11–15: A Surrejoinder." Pages 96–115 in Part II of *What Does the Scripture Teach About the Ordination of Women?* A study commissioned by the Committee on Ministerial Standing. Minneapolis, MN: The Evangelical Free Church of America, 1986. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2020/07/Payne-Moo-Surrejoinder-EFCA-Ministerial.pdf>

Payne, Philip B. "Is 1 Corinthians 14:34–35 a Marginal Comment or a Quotation? A Response to Kirk MacGregor." *Priscilla Papers* 33, 2 (Spring 2019): 24–30. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2021/10/Is-1-Cor-14.34-35-Marginal-Comment-or-Quotation.pdf>

Payne, Philip B. "Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo's Article, '1 Timothy 2:11–15: Meaning and Significance.'" *Trinity Journal* 2 (1981): 169–197.

Payne, Philip B. "Ms. 88 as Evidence for a Text Without 1 Cor 14.34–5." *New Testament Studies* 44 (1998): 152–158. <https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1998NTSMS88.pdf>

Payne, Philip B. "Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea and 1 Timothy 2:12: Further Insights." Pages 24–34 in *Missing Voices*. Minneapolis: CBE International, 2015. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2015/07/Payne-OUDE-CBE-ETS-final.pdf>

Payne, Philip B. "The Seeming Inconsistency of the Interpretation of the Parable of the Sower." *New Testament Studies* 26 (1979–1980): 564–568.

Payne, Philip B. "The Text-Critical Function of the Umlauts in Vaticanus, with Special Attention to 1 Corinthians 14.34–35: A Response to J. Edward Miller." *Journal for the Study of the New Testament* 27, 1 (2004): 105–112.

Payne, Philip B. "Vaticanus Distigme-obelos Symbols Marking Added Text Including 1 Corinthians 14.34–5." *New Testament Studies* 63, 4 (October 2017): 604–625. <https://www.cambridge.org/core/journals/new-testament-studies/article/vaticanus-distigmeobelos-symbols-markingadded-text-including-1-corinthians-14345/A5FC01A6E14A2A1CF1F514A9BF93C581>

Payne, Philip B. "What About Headship? From Hierarchy to Equality." Pages 140–161, 226–232 in *Mutual by Design: A Better Model for Christian Marriage*. Edited by Elizabeth Beyer. Minneapolis: CBE International, 2017. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2018/06/what-about-headship-ch7.pdf>

Payne, Philip B. "What Does *Kephale* Mean in the New Testament? Response." Pages 118–132 in *Women, Authority & the Bible*. Edited by Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Payne, Philip B. "Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16." *Priscilla Papers* 20, 3 (Summer 2006): 9–18. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2006PP1Cor11_2-16.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. "Distigmai Matching the Original Ink of *Codex Vaticanus*: Do They Mark the Location of Textual Variants?" Pages 199–226 in *Le manuscrit B de la Bible (Vaticanus graecus 1209): Introduction au fac-similé, Actes du Colloque de Genève (11 juin 2001), Contributions supplémentaires*. Edited by Patrick Andrist. Lausanne, Switzerland: Éditions du Zèbre, 2009. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2010/07/HTB07_199_226.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. "The Originality of Text-Critical Symbols in *Codex Vaticanus*." *Novum Testamentum* 42, 2 (2000): 105–113. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2000NovT-Vaticanus_umlauts_1Cor14_34-35.pdf

Schmid, Ulrich. "Conceptualizing 'Scribal' Performances: Reader's Notes." Pages 49–64 in *The Textual History of the Greek New Testament: Changing Views in Contemporary Research*. Edited by Klaus Wachtel and Michael W. Holmes. Atlanta: SBL, 2011.

Spencer, Aída Besançon. "Leadership of Women in Crete and Macedonia as a Model for the Church." *Priscilla Papers* 27, 4 (Autumn 2013): 5–15.

Thompson, Cynthia L. "Hairstyles, Head-coverings, and St. Paul: Portraits from Roman Corinth." *Biblical Archaeologist* 51, 2 (June 1988): 99–115.

„Frauen, vergebt uns!“ – Was wir Männer wiedergutmachen müssen. (*Femei, iertați-ne! – Ce trebuie să reparăm noi, bărbații; în limba germană*)

Ediția a 4-a (iulie 2023), cca. 300 de pagini, broșată, 13,80 €, se poate comanda în librării cu ISBN-ul 978-3-9820715-5-8 sau direct de la autor:

hj-ronsdorf@t-online.de sau aici: www.hans-joerg-ronsdorf.de

3. AUFLAGE

überarbeitet und
ergänzt

FRAUEN VERGEBT UNS



WAS WIR MÄNNER
WIEDERGUTMACHEN MÜSSEN.
ZUR ROLLE VON FRAU UND MANN
HANS-JÖRG RONSdorf

Versiunea scurtă a cărții „Frauen, vergebt uns!” (ediția a 3-a, 80 de pagini; în limba germană) se poate obține de la autor ca broșură, la prețul de 3,80 €, și ca eBook Kindle pe Amazon, la prețul de 2,90 €. Mai multe pe www.hans-joerg-ronsdorf.de.

KURZ
VERSION

FRAUEN VERGEBT UNS



MANN UND FRAU IN EHE
UND GEMEINDE
KURZ. EINLEUCHTEND. HILFREICH.
HANS-JÖRG RONS DORF



Katharine C. Bushnell (1855–1946) a fost o slujitoare curajoasă și înzestrată a lui Dumnezeu, care făcuse din versetul „Pot totul în Hristos, care mă întărește” motooul vieții ei. A fost medic, misionară, ambasadoare a crucii, reformatoare, autoare și vorbitoare, precum și o învățată strălucită și originală, care vorbea șapte limbi și stăpânea greaca veche și ebraica. Bushnell a părăsit medicina ca să facă ceea ce socotea o lucrare și mai importantă, și anume să schimbe condițiile de viață înjositoare ale oamenilor, preluând un rol de conducere în Woman’s Christian Temperance Union (WCTU), din mișcarea femeilor a secolului al XIX-lea. Poziția biblică a femeilor a avut pentru Bushnell o mare însemnătate, deoarece ajunsese la concluzia că traduceri greșite erau răspunzătoare de subjugarea socială și spirituală a femeilor. În anul 1896 a părăsit WCTU, ca să-și dedice anii care îi mai rămâneau

sarcinii de a scrie și de a transmite adevărul biblic despre intenția originală și neschimbată a lui Dumnezeu privind deplina egalitate a femeii.

Se poate obține în librării sau de la editor: christian@rvbeese.de

Note

1. Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters, 2009; Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge, 2021; The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality, 2023 (vezi și la „Recomandări de cărți”, p. 46).
2. Vol 29, nr. 1, iarna 2015.
3. Canonul XI al Sinodului de la Laodicea din secolul al IV-lea. Și în alte izvoare extrabiblice, *presbytidas* desemnează femeii care sunt prezbiteri: în apocrifele *Faptele lui Matei* (28) și în inscripții din secolele al III-lea și al IV-lea („Angelos Epiktous Presbytidos” și „femei-prezbiter”, *gynaikōn presbytidōn*). Bernadette J. Brooten, Women Leaders in the Ancient Synagogue: Inscriptional Evidence and Background Issues (Femei în slujbe de conducere în sinagoga antică: dovezi din inscripții și întrebări de context), BJS 36 (Atlanta: Scholars Press, 1982), p. 41–46, citează șase inscripții care pomeneșc femeii-prezbiter, de ex.: „Aici odihnește Sara Ura, prezbiter”. Aceste exemple arată că Pavel se putea referi la femeii-prezbiter și că în istoria timpurie a Bisericii au existat femeii-prezbiter. Cf. și Philip B. Payne, The Bible vs. Biblical Womanhood (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023), p. 163–164.
4. „1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance”, Trinity Journal 1 (1980), p. 62–83.
5. Philip B. Payne, „Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo's Article, «1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance»”, Trinity Journal 2 (1981), p. 169–197.
6. sau egalitatea în drepturi, egalitatea de rang, egalitatea de valoare
7. Philip B. Payne, Man and Woman, One in Christ (Grand Rapids: Zondervan, 2009), p. 41–54, arată slăbiciunea încercărilor de a citi autoritatea masculină în Geneza 1-3.
8. De șaisprezece ori: Exodul 18:4; Deuteronomul 33:7,26,29; Psalmii 20:2; 33:20; 70:5; 89:19; 115:9,10,11; 121:1,2; 124:8; 146:5; Osea 13:9. Pentru mai multe despre contextul acestei expresii, vezi Aída B. Spencer, Beyond the Curse: Women Called to Ministry (Grand Rapids: Baker, 1985), p. 23–29.
9. Ludwig Koehler, Walter Baumgartner și Johann Jakob Stamm, Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (în continuare HALOT), 5 vol. (Leiden: Brill, 1994–2000), 2 (1995): p. 811–812.
10. Isaia 30:5; Ezechiel 12:14; Daniel 11:34. Spencer, *Beyond the Curse*, p. 23–29, pomenește și alte detalii.
11. Spre deosebire de Raymond C. Ortlund Jr., „Die Gleichheit von Mann und Frau und Das Hauptsein des Mannes – 1. Mose 1-3”, în Die Rolle von Mann und Frau in der Bibel (Friedberg: 3L-Verlag, 2008), p. 115–137 (în limba germană).
12. Sau „conducător, căpetenie, prinț ... ofițer ... primar al unei cetăți ... dregător la curte ... cap de familie ... persoană de vază ... slujbaş al cultului ... marele preot ... supraveghetor ... mai-mare ... conducătorul lui Israel pus de Iahve” după HALOT 2:667-68. Este folosit pentru domnia lui Saul, a lui David și a lui Solomon peste Israel (1 Samuel 9:16; 13:14; 1 Împărați 1:35).
13. Payne, Man and Woman, p. 41–54, critică încercările de a vedea autoritate masculină în creație.
14. **Nimic din cartea Geneza nu învață o „ordine a creației” care să-i dea bărbatului autoritate asupra femeii.** Dumnezeu i-a dat omului stăpânirea asupra plantelor și animalelor create înaintea lui. Faptul că Dumnezeu îi încredințează conducerea unuia născut mai târziu se repetă des și contrazice obiceiul din Orientul antic al dreptului de întâi născut: Isaac peste Ismael, Iacov peste Esau, Iosif peste frații săi mai mari, Moise peste Aaron, David peste frații săi și așa mai departe. Când Pavel vorbește despre faptul că femeia provine din bărbat (1 Corinteni 11:8,12 și implicit în 1 Timotei 2:13), o face ca să arate respectul pe care îl datorăm originii noastre, fie ea femeie sau bărbat (1 Corinteni 11:3,12); cf. Payne, Man and Woman, p. 113–139, 402-50.
15. John Piper și Wayne Grudem, „Menschlichkeit, Verständlichkeit und Hoffnung - die Kontroverse und die Sache Christi”, în Die Rolle von Mann und Frau, p. 493–520, aici p. 502.
16. George W. Knight III afirmă că aceasta ar fi „stăpânire într-un mod autocratic, fără dragoste” („Die Familie und die Gemeinde: Wie sollte biblisches Mannsein und Frausein in der Praxis aussehen?”, în Die Rolle von Mann und Frau, p. 417–432); Piper și Grudem afirmă că aceasta ar fi „stăpânire căzută” și nu „calitatea de cap voită de Dumnezeu” („Menschlichkeit”, p. 502), iar Wayne Grudem vorbește despre „felul de stăpânire aspră sugerat în Geneza 3:16” (Evangelical Feminism and Biblical Truth [Sisters: Multnomah, 2004], p. 123, nota 45; cf. p. 40, 43). Grudem ar trebui să

știe că această „stăpânire” nu poate fi numită „aspră” fără o dovadă lexicală. Căci cu două pagini mai înainte (p. 38, nota 27) el însuși recunoaște o greșeală: afirmase fără dovadă lexicală că un alt cuvânt din același verset ar însemna o „dorință ostilă sau agresivă”.

17. HALOT 2:647–48 și Francis Brown, S. R. Driver și Charles A. Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (Oxford: Clarendon, 1906), p. 605.
18. De ex. Leviticul 18:3; 20:23; Psalmii 106:35.
19. Vezi Richard Bauckham, *Gospel Women: Studies of the Named Women in the Gospels* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002).
20. F. F. Bruce, *The Acts of the Apostles: The Greek Text with Introduction and Commentary* (ed. a 2-a; Grand Rapids: Eerdmans, 1952), p. 296, constată că Omiliile pseudo-clementine îl numesc pe Iacov „episcopul episcopilor” și conducătorul atât al bisericii din Ierusalim, cât și al tuturor Bisericilor de pretutindeni, întemeiate în bună rânduială de providența divină”.
21. Pavel definește un apostol ca pe cineva care L-a întâlnit pe Hristos cel înviat (1 Corinteni 9:1; 15:8; Galateni 1:1,15-17), a primit însărcinarea de a vesti Evanghelia și poartă ostenelile și suferințele lucrării misionare (Romani 1:1-5; 1 Corinteni 1:1; 15:10; Iunia a fost cu Pavel în închisoare, Romani 16:7). Această lucrare aduce rod (1 Corinteni 9:1; 15:10) și este confirmată prin „semne, minuni și lucrări pline de putere” (2 Corinteni 12:11-12). Unele traduceri fac din ea, în Romani 16:7, numele masculin „Iunias”. Dar dovezile vorbesc în covârșitoare majoritate pentru numele feminin „Iunia”. **Toate mărturiile credibile din primul mileniu al Bisericii văd în Iunia, în unanimitate, o femeie.** Vezi excelenta lucrare a lui Eldon J. Epp, *Junia: The First Woman Apostle* (Minneapolis: Fortress, 2005), p. 23–81.
22. Cuvântul grecesc *prostatis* („conducătoare”) este format din cuvintele pentru „înainte în rang” și „a sta”. Toate sensurile cuvintelor înrudite din Noul Testament care intră aici în discuție se referă la conducere. „A avea grijă de” din Tit 3:8,14 nu se potrivește aici. C. K. Barrett, *The Epistle to the Romans* (New York: Harper & Row, 1957), p. 283, se pronunță împotriva unei interpretări ca „patroană”, deoarece „Fivi nu putea să fi stat în această relație față de Pavel (căci el se născuse liber, Faptele apostolilor 22:28).” Noul Testament, ca și literatura greacă în general, exprimă de obicei ideea de „binefăcător” sau faptele acestuia prin alte cuvinte. Acestea sunt formate din cuvintele grecești obișnuite pentru „bun” și „faptă”. Cf. Luca 22:25; Faptele apostolilor 4:9; 10:38; BDAG 405; LSJ 712; Payne, *Man and Woman*, p. 62–63.
23. Vezi mai ales Epp, *Junia*, p. 23–44, 69–78, și Bauckham, *Gospel Women*, p. 165–186.
24. Vezi în această privință Payne, *Man and Woman*, p. 69–76.
25. Payne, *Man and Woman*, p. 79–104, numește 42 de motive din contextul cultural, istoric, teologic și literar al lui Galateni 3:28, care arată că acest text nu poate fi despărțit de viața bisericii.
26. Dicționarele grecești de referință nu sprijină traducerea „independent” (folosită în unele Biblii). „Independent” nici nu exprimă opoziția pe care o cere „totuși”. Iar independența nu este ceva care să fie valabil în mod deosebit „în Domnul”.
27. Vezi Payne, *Man and Woman*, p. 113–215 și Philip B. Payne, „Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16” (Părul despletit și egalitatea dintre sexe în 1 Corinteni 11:2-16), *Priscilla Papers* 20, nr. 3 (vara 2006): p. 9–18.
28. Richard B. Hays, *First Corinthians* (Louisville: John Knox, 1997), p. 131.
29. Chiar și susținătorul ierarhiei George W. Knight III este de acord cu aceasta; vezi „Ehemänner und Ehefrauen: Eine Parallele zu Christus und der Gemeinde – Epheser 5,21-33 und Kolosser 3,18-19”, în *Die Rolle von Mann und Frau*, p. 203–220.
30. Payne, *Man and Woman*, p. 117–137, arată că „sursă” era în greacă un sens obișnuit al cuvântului „cap” (*kephale*), dar „autoritate” sau „conducător” nu.
31. Payne, *Man and Woman*, p. 319–397, apără corectitudinea acestei traduceri.
32. *A Greek–English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, ed. a 3-a (BDAG).
33. Henry Scott Baldwin, „An Important Word: αὐθεντέω in 1 Timothy 2:12”, în *Women in the Church: An Analysis and Application of 1 Timothy 2:9-15* (ed. Andreas J. Köstenberger și Thomas R. Schreiner; ed. a 2-a; Grand Rapids: Baker, 2005), p. 49–51. **Cea mai veche atestare în care cuvântul din 2:12 înseamnă fără echivoc „a exercita autoritate” provine din jurul anului 370 d.Hr. (Vasile cel Mare, Epistolele 69, rândul 45). Pe vremea lui Pavel putea să însemne fie „a domina”, fie „a-și aroga o autoritate” care nu era recunoscută sau delegată.** Payne, *Man and Woman*, p. 361–397, **documentează aparițiile și sensurile acestui verb și folosirea lui în 1 Timotei 2:12.**
34. Philip B. Payne, „1 Tim 2:12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea”, *NTS* 54 (2008): p. 235–253, și Philip B. Payne, „Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea: Further Insights”, în *Missing Voices: Broadening the discussion on men, women, and ministry* (Minneapolis: Christians for Biblical Equality, 2014), p. 24–34.
35. De ex. Ioan Gură de Aur, Omilie la 1 Timotei 3:2; Grudem, *Evangelical Feminism*, p. 80, care îl citează pe Iosif Flavius și scrieri rabinice. Grudem argumentează corect că „bărbatul unei singure femei” „nu are intenția să excludă un bărbat

necăsătorit (ca Isus sau Pavel) de la a fi prezbiter”. De aici rezultă în mod necesar: „bărbatul unei singure femei” nu poate să-i descrie pe toți prezbiterii. Aceasta contrazice afirmația lui Grudem (p. 263, nota 107) că „bărbatul unei singure femei” ar fi o condiție necesară pentru „fiecare” diacon și că, de aceea, le-ar exclude pe femei. Grudem adaugă în mod greșit „fiecare”, deși în greaca din 1 Timotei 3:12 nu există un astfel de cuvânt. Douglas J. Moo, „The Interpretation of 1 Timothy 2:11-15: A Rejoinder”, *TJ 2 NS* (1981): p. 198–222, 211, admite că „bărbatul unei singure femei” nu trebuie neapărat „să-i excludă de la slujbă pe bărbații necăsătoriți sau pe femei ... ar fi prea mult să afirmăm că expresia le exclude în mod clar pe femei”. Afirmația lui care urmează, „aceasta arată că Pavel avea în minte bărbați când scria”, este însă adevărată doar într-un sens: Pavel se gândea să-i excludă pe poligami sau pe bărbații infideli. Dar nu se gândea la cerința ca toți episcopii să fie bărbați. **Thomas R. Schreiner**, „Philip Payne on Familiar Ground: A Review of Philip B. Payne, *Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters*”, *Journal of Biblical Manhood and Womanhood* (primăvara 2010): p. 33–46, 35, admite: **„Cerințele pentru prezbiteri din 1 Timotei 3:1-7 și Tit 1:6-9, inclusiv afirmația că ei trebuie să fie bărbați ai unei singure femei, nu exclud în mod necesar, în sine, ca femeile să slujească drept prezbiteri.”**

36. Nimic altceva din această listă nu are un sens dublu. Cf. Payne, *Man and Woman*, p. 445–459.
37. De ex. cu același subiect, „oricine” (*tis*), ca aici: Marcu 8:34; 9:35; Luca 9:23; 14:25–26; Ioan 7:37–38; 9:31; 11:10; 12:26, 26, 47; 14:23; Romani 8:9; 1 Corinteni 3:12–15; 3:17; 5:11; 8:3, 10; 10:28; 14:24–25; 2 Corinteni 10:7; Galateni 6:3–5; 2 Tesaloniceni 3:14; 1 Timotei 5:8; 6:3–5; 2 Timotei 2:21; Iacov 1:5–8; Apocalipsa 3:20.
38. Gordon P. Hugenberger, „Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Timothy 2:8–15”, *JETS* 35, no. 3 (1992): p. 341–360, 360, nota 78.
39. Cf. Armin D. Baum, „Paul's Conflicting Statements on Female Public Speaking (1 Cor. 11:5) and Silence (1 Cor. 14:34–35): A New Suggestion”, *Tyndale Bulletin* 65.2 (2014): p. 252–271.
40. Gordon D. Fee, *The First Epistle to the Corinthians* (rev. ed.; NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 2014), p. 699; inclusiv Ambrosiaster, *în jurul anului* 375 d.Hr.
41. Aceasta este o aplicare a principiului de bază pentru stabilirea textului original al Sfintei Scripturi, cunoscut ca primul principiu al lui Bengel. El spune: „Textul care explică cel mai bine apariția tuturor celorlalte texte este, cel mai probabil, textul original.” Vezi J. C. F. Steudel, ed., *Gnomon of the New Testament by John Albert Bengel* (trad. de James Bandinel; retipărire Edinburgh: T. & T. Clark, 1858), vol. 1, p. 13–19.
42. În Declarația de la Chicago despre ineranța Bibliei, articolul 10, se spune: „Afirmăm că inspirația, strict vorbind, se referă numai la textul autograf al Scripturii, care, în providența lui Dumnezeu, poate fi stabilit cu mare exactitate din manuscrisele disponibile. Afirmăm, de asemenea, că copiile și traduceriile Sfintei Scripturi sunt Cuvântul lui Dumnezeu în măsura în care redau cu fidelitate originalul.” În mod asemănător se spune în articolul 6: „Afirmăm că întreaga Sfântă Scriptură și toate părțile ei, până la cuvintele originalului, au fost date prin insuflare divină.” Aici inspirația este afirmată, așadar, doar pentru cuvintele originale, nu pentru adaosurile de mai târziu.
43. D. B. Wallace, „Reconsidering «The Story of Jesus and the Adulteress Reconsidered»”, *NTS* 39 (1993): p. 290–296; D. A. Carson, *The Gospel according to John* (PNTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1991), p. 333, scrie: „Cele [manuscrise] care o conțin [Ioan 7:53–8:11] prezintă o frecvență destul de mare a variantelor textuale. ... Diversitatea locurilor în care este așezată confirmă că versetele nu sunt autentice.” Același Carson numește însă, în mod contradictoriu, aplicarea aceluiași principii de către Fee la 1 Corinteni 14:34–35 „slabă și speculativă”: „«Silent in the Churches»: On the Role of Women in 1 Corinthians 14:33b–36”, în: *Recovering Biblical Manhood and Womanhood*, p. 140–153, aici p. 142.
44. La ambele texte se găsesc, de exemplu: multe variante textuale, așezări diferite în manuscrise, o folosire a cuvintelor neobișnuită pentru autorul cărții, o întrerupere a firului gândirii, respectiv a temei, precum și semne sau note marginale care arată că copiii au recunoscut o problemă textuală. Pe lângă aceasta, cel mai important manuscris al Noului Testament, Codex Vaticanus, are în ambele cazuri un semn pentru o variantă textuală – exact în locul în care începe pasajul respectiv. Payne, *Man and Woman*, p. 232–256, explică aceste trăsături.
45. Pasajul folosește cuvinte din acest capitol într-un sens străin, nepaulin. Textul contrazice scopul învățării în biserică. Expresia „cum zice și Legea” nu se potrivește cu teologia sau cu stilul lui Pavel. El supune un grup social slab (femeile), pe care altfel Pavel îl apără. Vocabularul seamănă cu cel al textului de mai târziu din 1 Timotei 2:11–15. În întâia epistolă către Corinteni, numai aceste versete sunt adresate oamenilor „din biserici”. Pe lângă aceasta, pasajul se potrivește cu un motiv la îndemână pentru un astfel de adaos: să le reducă pe femei la tăcere. Payne, *Man and Woman*, p. 257–265, explică aceste abateri.
46. Joseph A. Fitzmyer, *First Corinthians* (New Haven: Yale, 2008), p. 500. Kim Haines-Eitzen, *The Gendered Palimpsest: Women, Writing, and Representation in Early Christianity* (New York: Oxford, 2012), p. 62, spune aceasta despre „aproape toți învățații de astăzi”. Cel puțin șizeci și două de studii textuale argumentează că aceasta este o adăugire de

mai târziu. Cf. Payne, *Man and Woman*, p. 226–227; motivele pentru aceasta la p. 225–267; Fee, *First Corinthians*, p. 780–792.